

Решения на задачи с блок-схеми

Легенда на променливите

- **a, b, c**: входни числа; при задачи 19–20 са коефициенти в линейно уравнение/неравенство.
- **x**: неизвестна величина (решение на уравнение/граница в неравенство).
- **n**: брой елементи (колко числа ще въведем) или естествено число за задачи със цифри/делители; когато пише „Въведи n“, това означава „задай броя“ или „въведи самото число n“ според контекста на задачата:
 - при задачи 3, 5–7: n е брой числа, които ще се въвеждат последователно;
 - при задачи 4: n е горната граница на сумата 1..n (и се валидира да е естествено число);
 - при задачи 8–14: n е самото естествено число, върху чиито цифри работим;
 - при задачи 15–17: n е числото, за което търсим делители/простота/прости делители;
 - при задача 18: n е степента (цяло число, може и отрицателно).
- **i**: брояч в цикъл (стартира от 1 или 2 според задачата).
- **sum**: акумулятор за сума.
- **temp**: временна променлива (буфер) при размяна.
- **max, maxDigit**: текущ максимум (между числа/цифри).
- **m**: конструирано число (напр. от обрнати/четни цифри на n).
- **digit**: текуща последна цифра на n ($n \% 10$).
- **count**: брояч (брой елементи/делители/съвпадения на цифра).
- **found**: булев флаг за „намерено“ (true/false).
- **isPrime**: булев флаг дали числото е просто.
- **result**: резултат при степенуване (a^n).
- **base**: текуща база при бързо степенуване (квадратиране).
- **absN**: абсолютна стойност на степента при $n < 0$.
- **multiplier**: позиционен множител за изграждане на m (1, 10, 100, ...).
- **граница**: гранична стойност $-b/a$ при неравенства.

Легенда на блок-схемите (градивни блокове)

- Начало/Край (овал): обозначава старт и край на алгоритъма; в схемите е „Старт“ и „Край“.

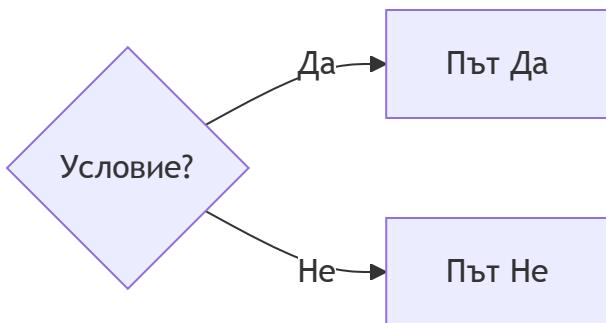
- Процес/Дейност (правоъгълник): стъпка от обработката, напр. присвояване, изчисление, актуализация на променлива.
- Вход/Изход (паралелограм): въвеждане от потребителя или извеждане на резултат, напр. „Въведи n“, „Изведи sum“.
- Условие/Решение (ромб): логическа проверка с изходи „Да/Не“ (true/false), които разклоняват потока.
- Подпрограма/Предефиниран процес (двоен правоъгълник): извикване на отделна процедура/функция, напр. IsPrime(p) .
- Съединител (малък кръг/континуатор): прехвърля потока между отдалечени места на една страница при по-големи схеми.
- Междусуседност/Off-page съединител (пентагон): свързва с продължение на друга страница (рядко нужно тук).
- Поток/Стрелка: посока на изпълнение между блоковете; при условия се етикетира с „Да/Не“.
- Коментар/Бележка: допълнителна пояснителна информация към стъпка; не влияе на потока.

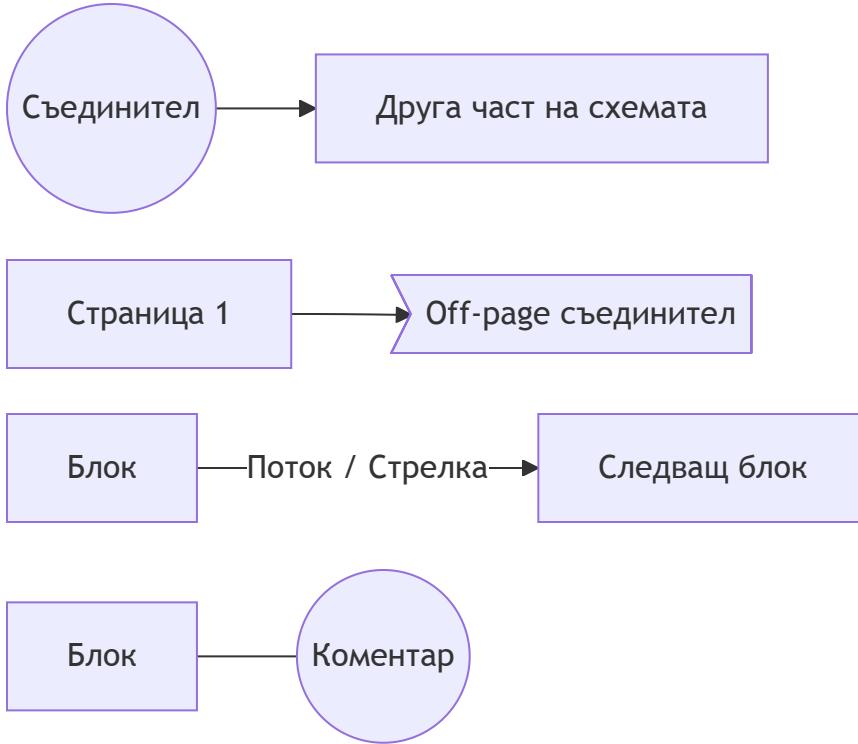
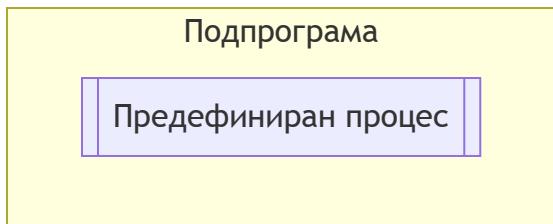
Визуализации на градивните блокове

Начало / Край

Процес / Дейност

Вход/Изход

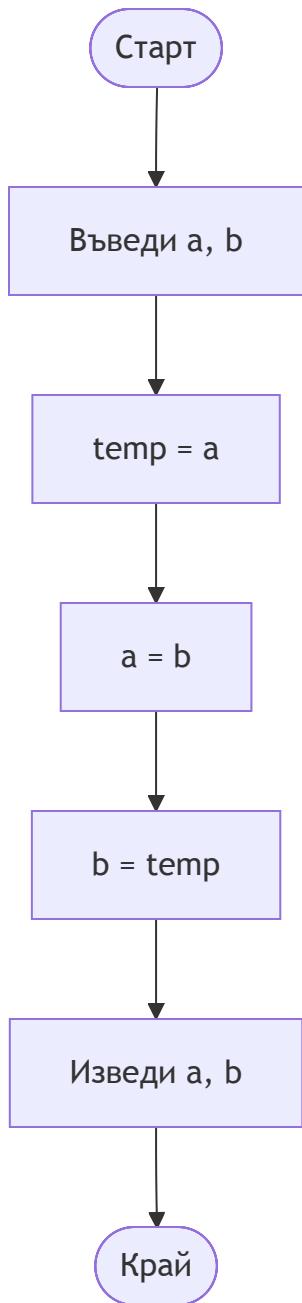
Математически термини (пояснения)

- **естествено число**: положително цяло число $1, 2, 3, \dots$ (понякога и 0 – тук приемаме $n \geq 1$, освен ако изрично не е казано друго).
- **делимост**: казваме, че n се дели на d , ако остатъкът при деление е 0 , т.е. $n \% d == 0$.
- **делител** на n : всяко цяло d , за което $n \% d == 0$.
- **прост делител**: делител, който сам по себе си е просто число (например за 12 простите делители са 2 и 3).
- **просто число**: цяло число $n \geq 2$, което има точно два делителя: 1 и n .
- **съставно число**: цяло число $n \geq 2$, което НЕ е просто (има поне един делител, различен от 1 и n).
- **остатък при деление**: $n \% d$ – числото, което остава след делението на n на d .
- **квадратен корен (\sqrt{n})**: число r , за което $r * r = n$; при проверка за простота е достатъчно да търсим делители до $i * i \leq n$ (т.е. до \sqrt{n}).

Задача 1: Размяна стойностите на две променливи

Начин 1: С трета променлива (буфер)

Обяснение: Използваме трета променлива като временно хранилище за стойността на една от променливите.

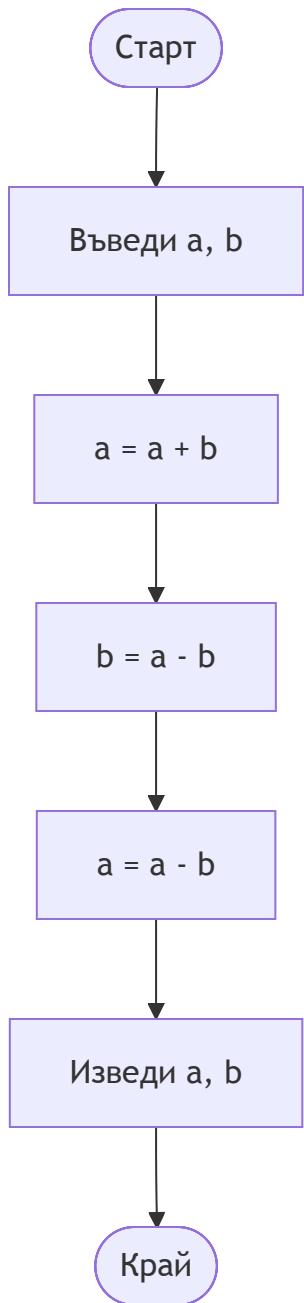

Псевдокод:

1. Въведи a, b
2. temp = a
3. a = b
4. b = temp
5. Изведи a, b

Начин 2: С аритметични операции (+,-)

Обяснение: Използваме свойството, че $a + b - b = a$, за да разменим стойностите без трета променлива.

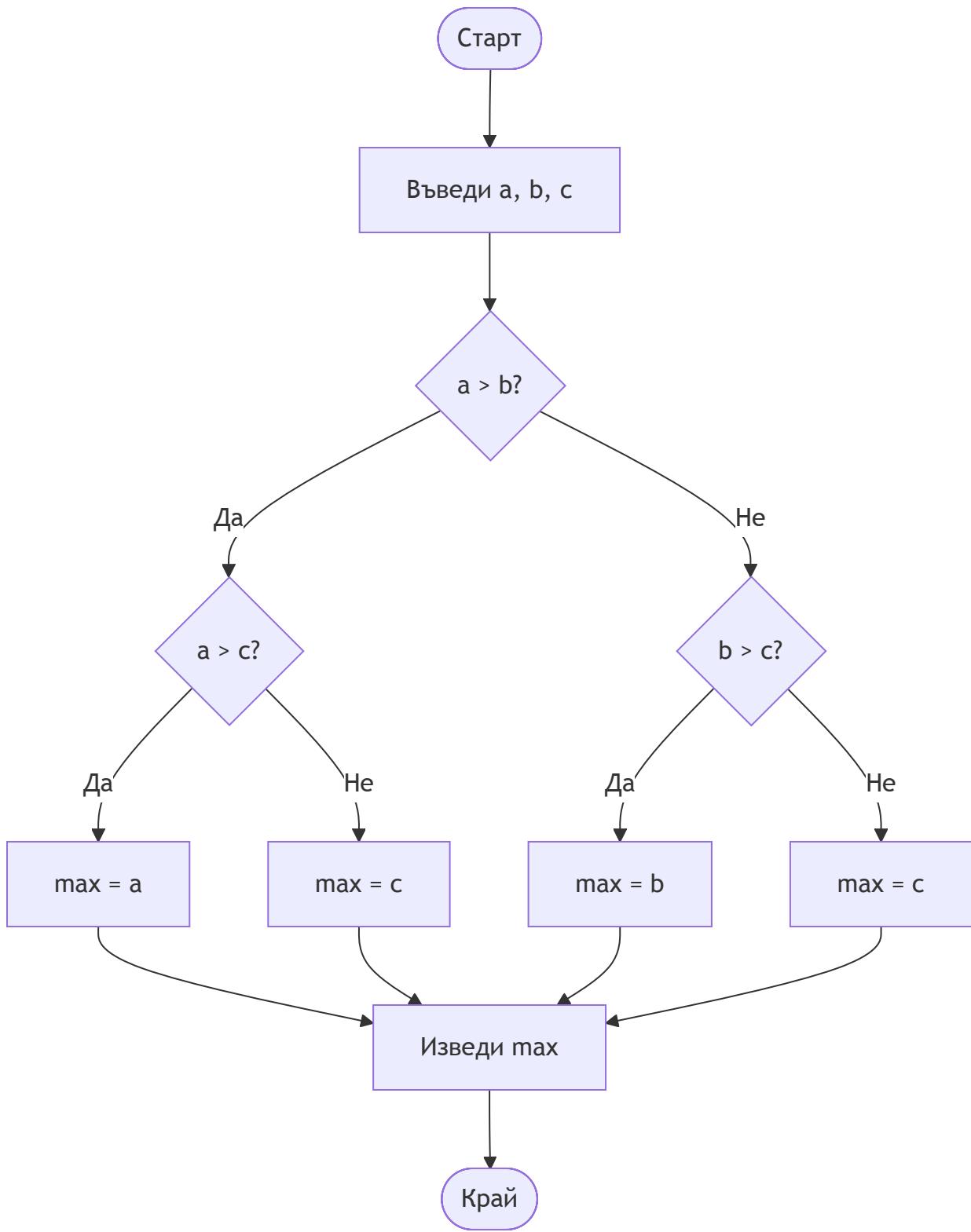
Псевдокод:

1. Въведи a , b
2. $a = a + b$
3. $b = a - b$
4. $a = a - b$
5. Изведи a , b

Задача 2: Максимум от 3 числа

Начин 1: С вложени условни блокове (пълна форма)

Обяснение: Използваме вложени if-else блокове, за да проверяваме всички възможности.

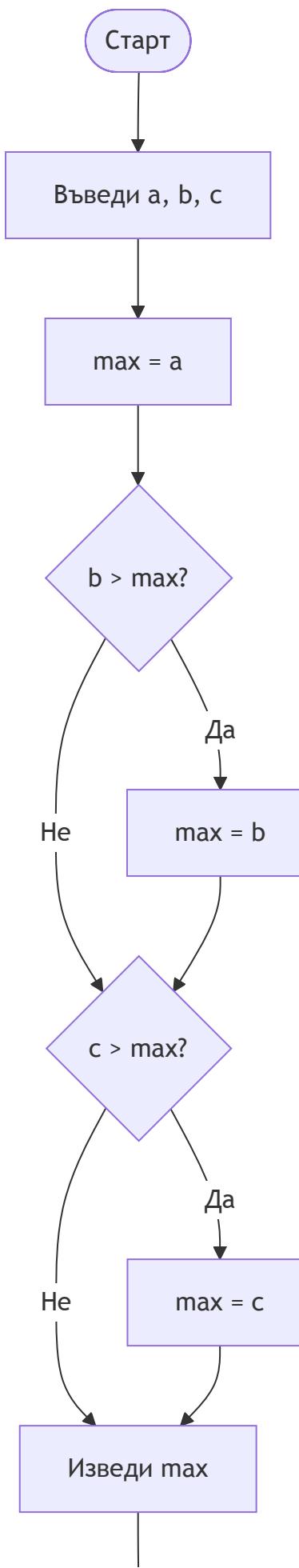

Псевдокод:

1. Въведи a , b , c
2. Ако $a > b$, тогава
 - 2.1. Ако $a > c$, тогава $\max = a$
Иначе $\max = c$
 - Иначе
 - 2.2. Ако $b > c$, тогава $\max = b$
Иначе $\max = c$
3. Изведи \max

Начин 2: С непълна форма (if без else)

Обяснение: Използваме само if блокове, като последователно проверяваме и обновяваме максимума.

↓
Край

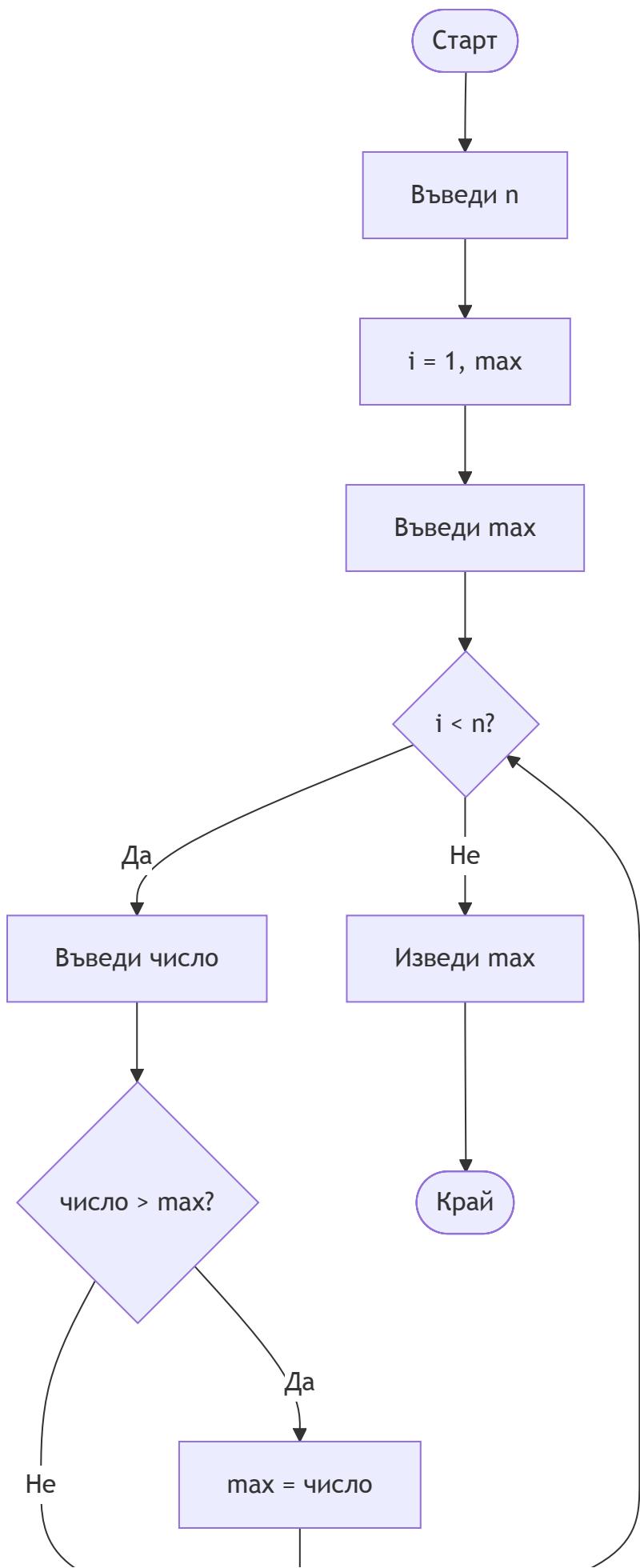
Псевдокод:

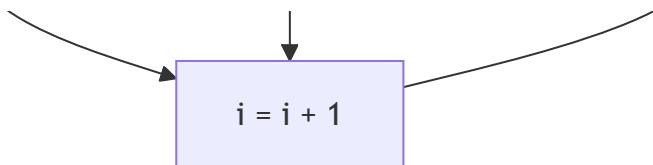
1. Въведи `a, b, c`
2. `max = a`
3. Ако `b > max`, тогава `max = b`
4. Ако `c > max`, тогава `max = c`
5. Изведи `max`

Задача 3: Максимум от n числа

Начин 1: С цикъл с предусловие (while)

Обяснение: Използваме цикъл с предусловие, защото трябва да проверим брояч преди влизане в цикъла. Това е подходящо, защото ако $n=0$, не трябва да правим нищо.

Псевдокод:

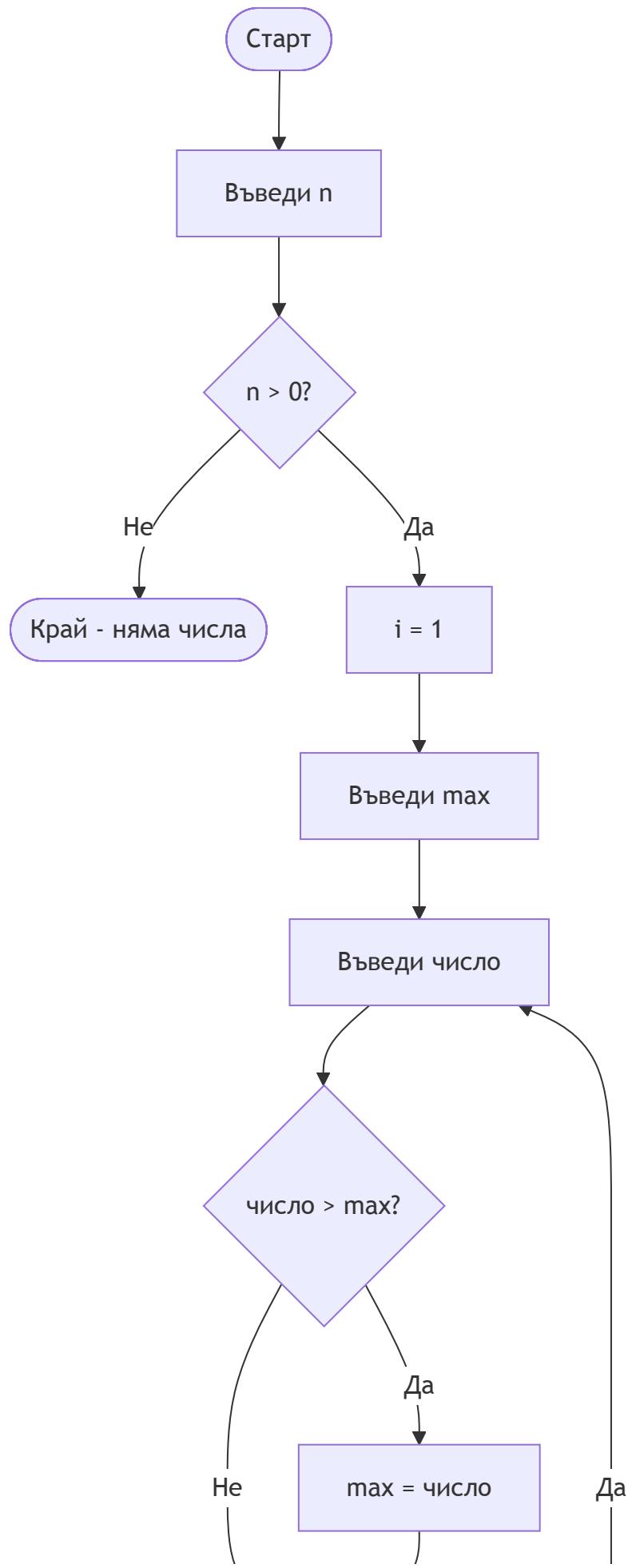
1. Въведи `n`
2. `i = 1`
3. Въведи `max` (първото число)
4. Докато `i < n`, повтаряй:
 - 4.1. Въведи число
 - 4.2. Ако число > `max`, тогава `max = число`
 - 4.3. `i = i + 1`
5. Изведи `max`

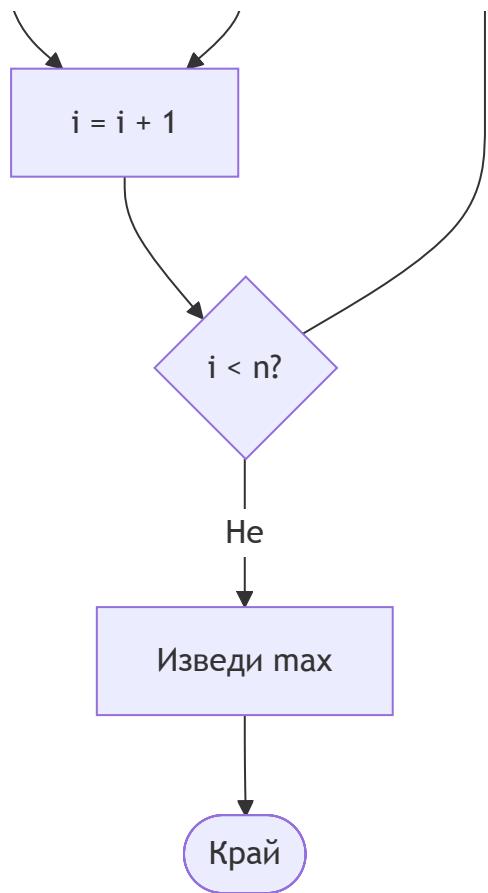
Защо НЕ е подходящ цикъл с постусловие?

При цикъл с постусловие (do-while) винаги изпълняваме цикъла поне веднъж. Ако `n=0`, все пак ще се изпълни и ще се опита да въведем число. При `n=0` трябва да излезем веднага, затова е по-подходящ цикъл с предусловие.

Начин 2: С цикъл с постусловие (за сравнение)

Обяснение: Въпреки че не е идеален за тази задача, ето как би изглеждал с do-while. Трябва да внимаваме с `n=0`.

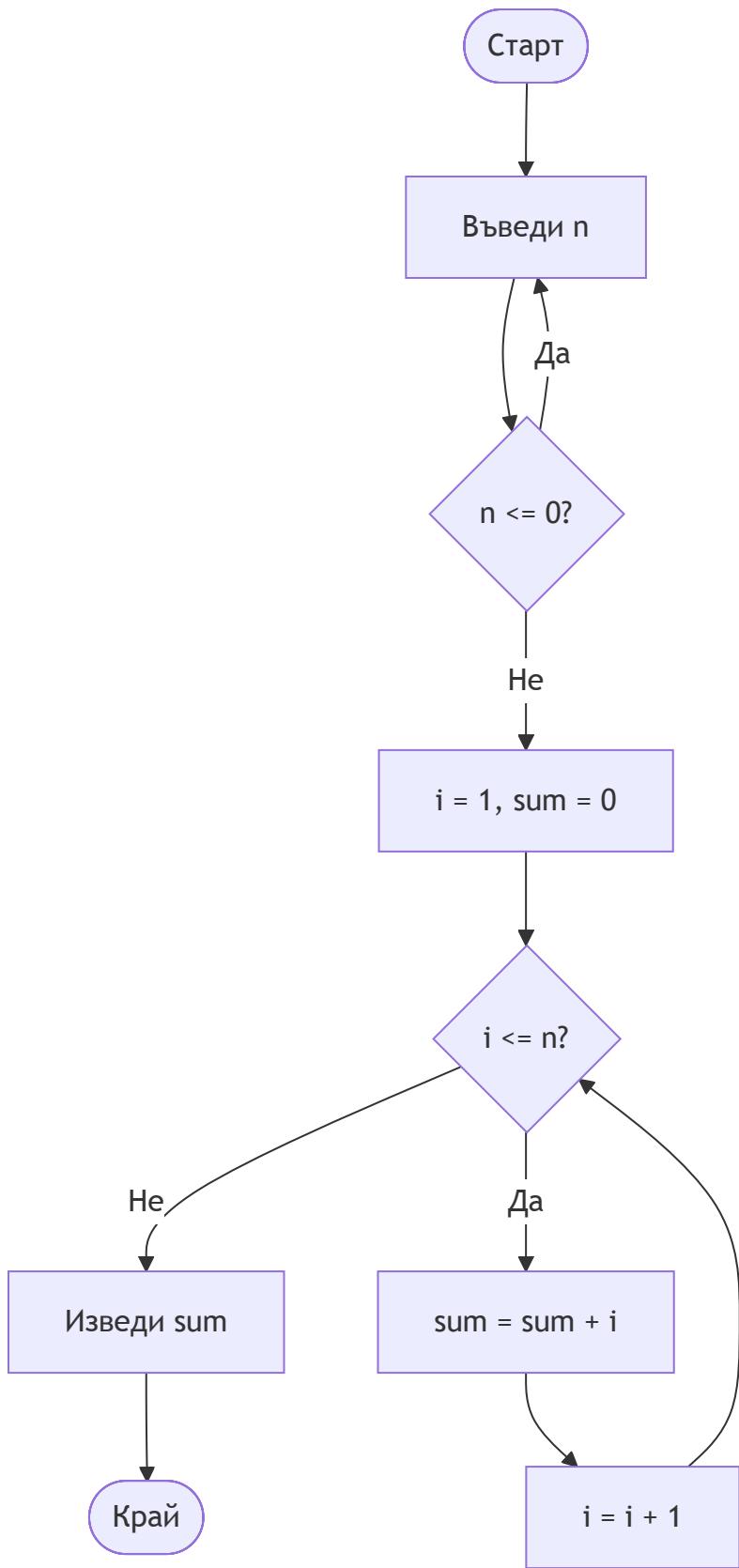

Задача 4: Сумата на числата от 1 до n

С цикъл с предусловие (while)

Обяснение: Използваме цикъл с предусловие за намиране на сумата $1+2+\dots+n$. Преди това валидирате n с цикъл с постусловие.

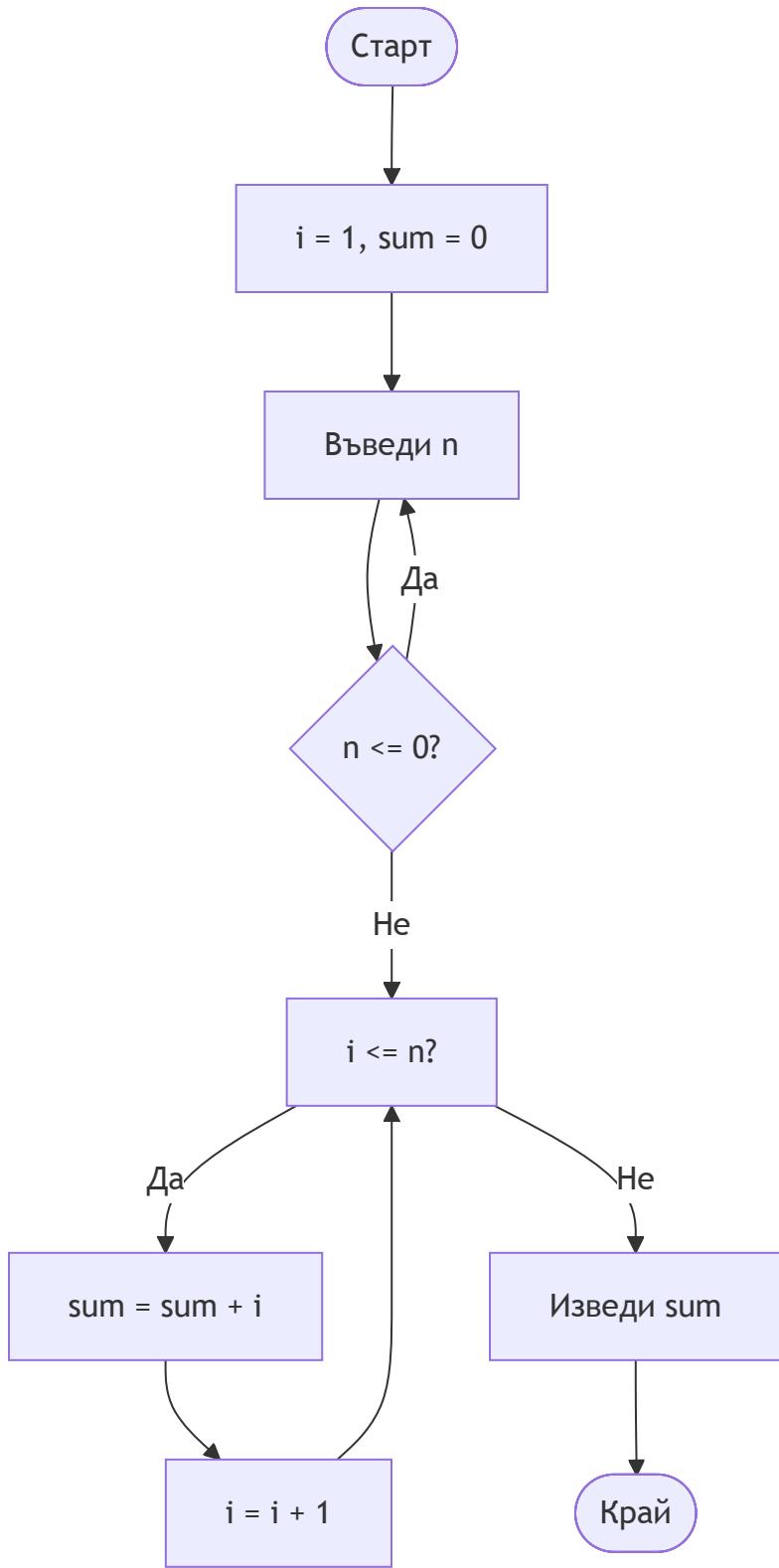

Псевдокод:

1. Повтаряй:
 - 1.1. Въведи n
Докато $n \leq 0$
2. $i = 1$
3. $sum = 0$
4. Докато $i \leq n$, повтаряй:
 - 4.1. $sum = sum + i$
 - 4.2. $i = i + 1$
5. Изведи sum

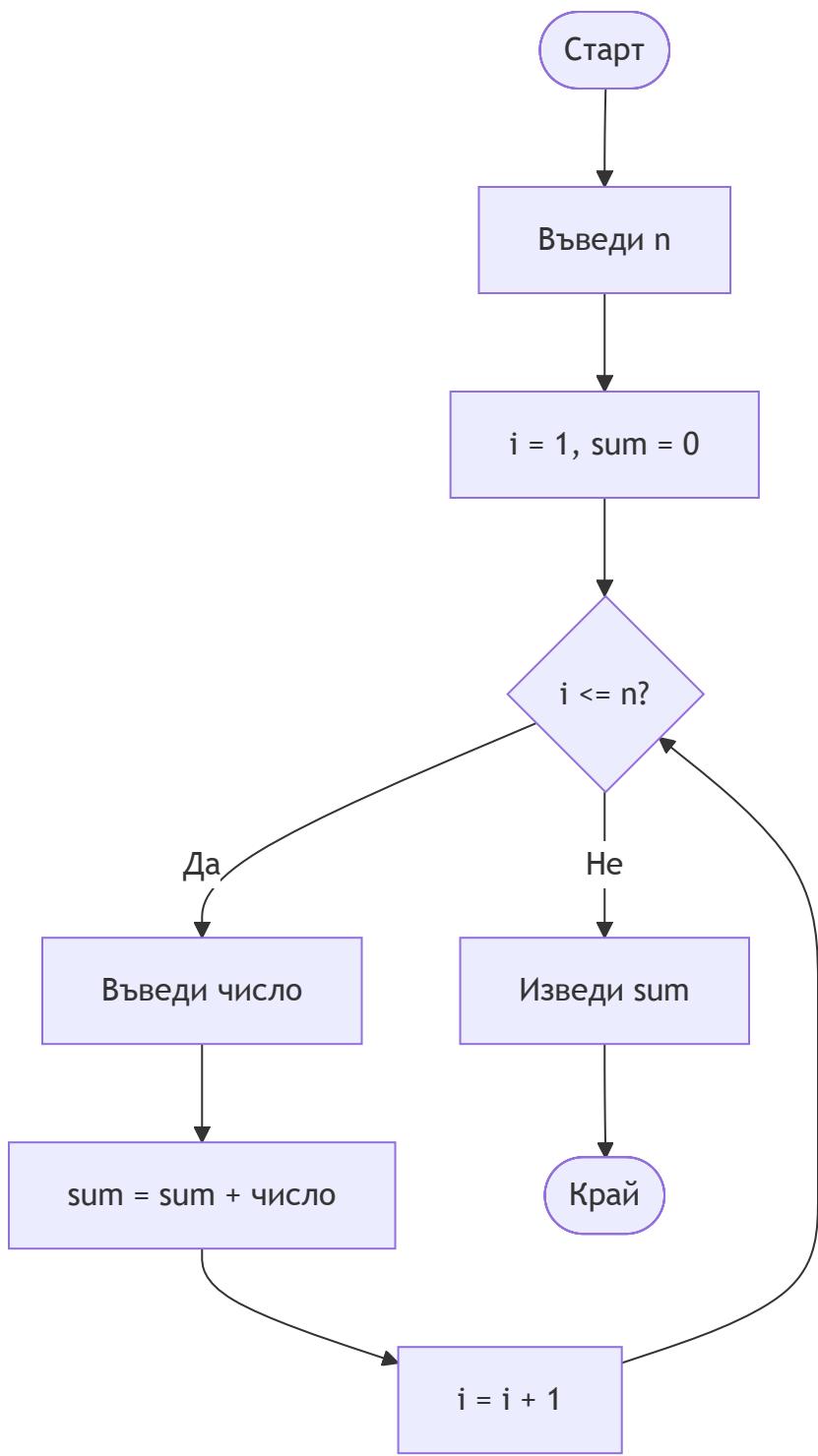
С цикъл с постусловие (do-while) за валидиране

Обяснение: За валидиране на входните данни (n да е естествено число) използваме do-while, защото винаги искаме да попитаме поне веднъж.

Задача 5: Сумата на n произволни числа

Обяснение: Въвеждаме n числа и намираме тяхната сума.

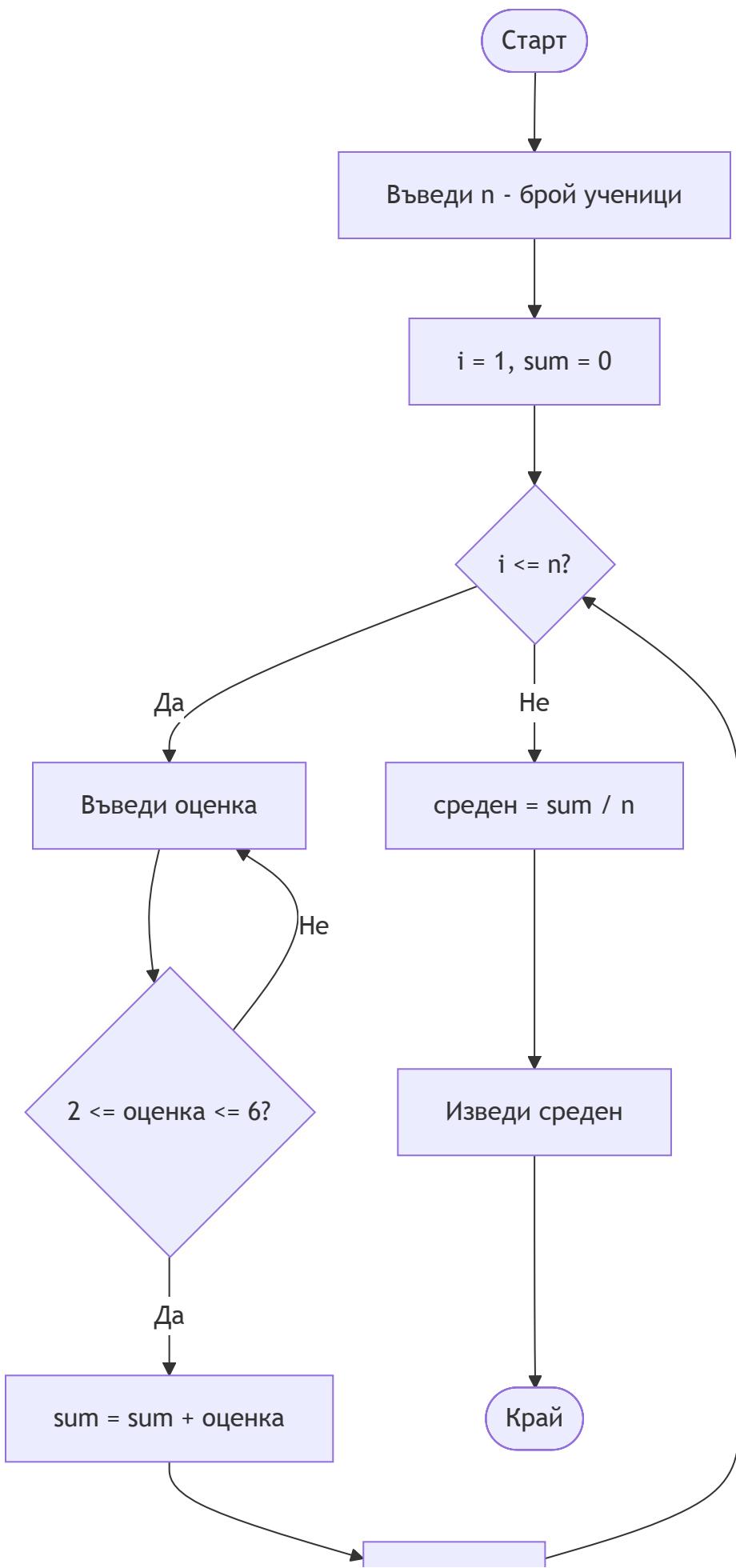

Псевдокод:

1. Въведи n
2. $i = 1$
3. $sum = 0$
4. Докато $i \leq n$, повтаряй:
 - 4.1. Въведи число
 - 4.2. $sum = sum + \text{число}$
 - 4.3. $i = i + 1$
5. Изведи sum

Задача 6: Среден успех на учениците от класа

Обяснение: Въвеждаме оценките на всички ученици и намираме средното аритметично.

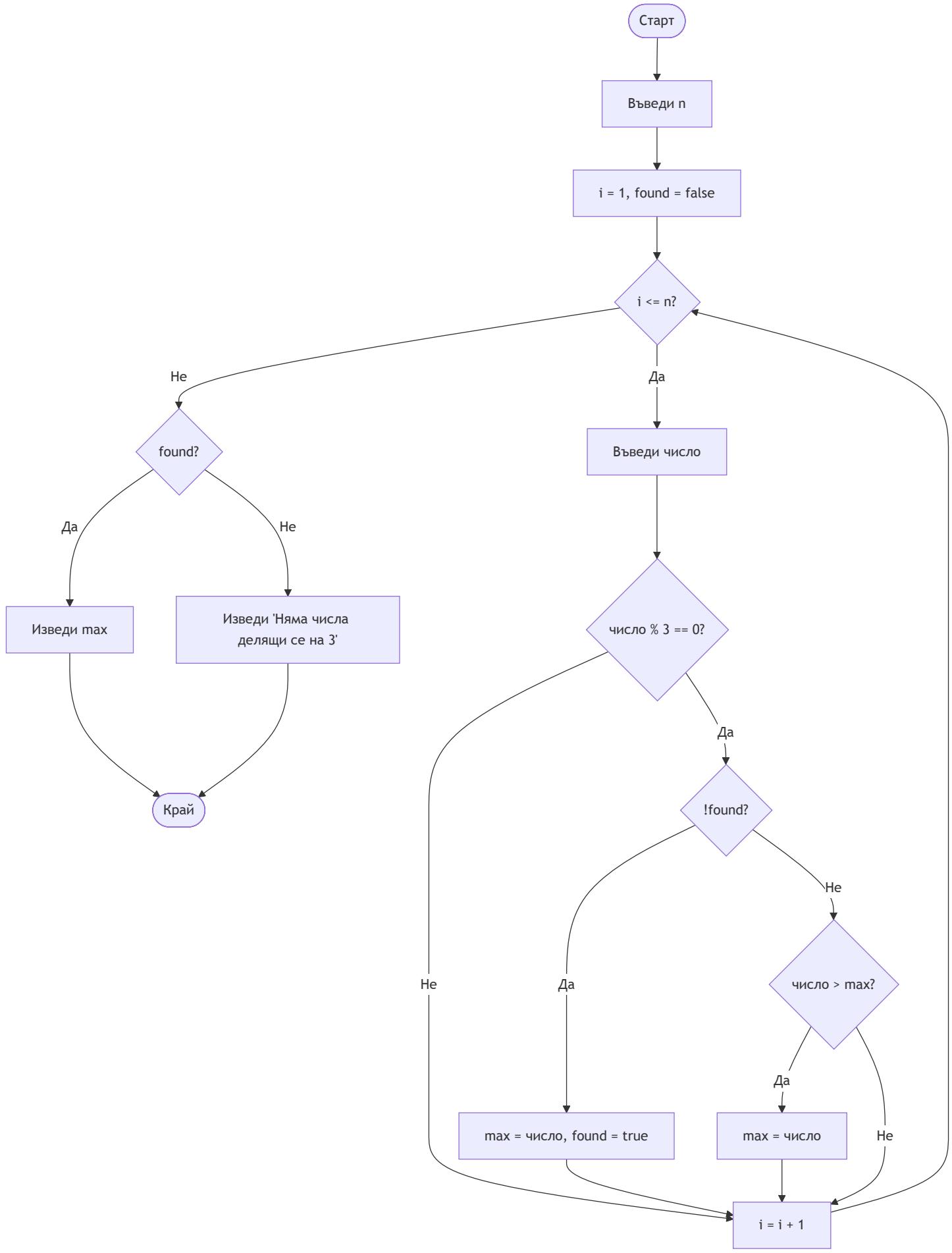
```
i = i + 1
```

Псевдокод:

1. Въведи n
2. $i = 1$
3. $sum = 0$
4. Докато $i \leq n$, повтаряй:
 - 4.1. Повтаряй:
 - 4.1.1. Въведи оценка
Докато оценка < 2 ИЛИ оценка > 6
 - 4.2. $sum = sum +$ оценка
 - 4.3. $i = i + 1$
5. $среден = sum / n$
6. Изведи $среден$

Задача 7: Максимум от n цели числа, но само тези, които се делят на 3

Обяснение: Намираме максималното число сред тези, които се делят на 3. Ако няма такива, трябва да обработим този случай.

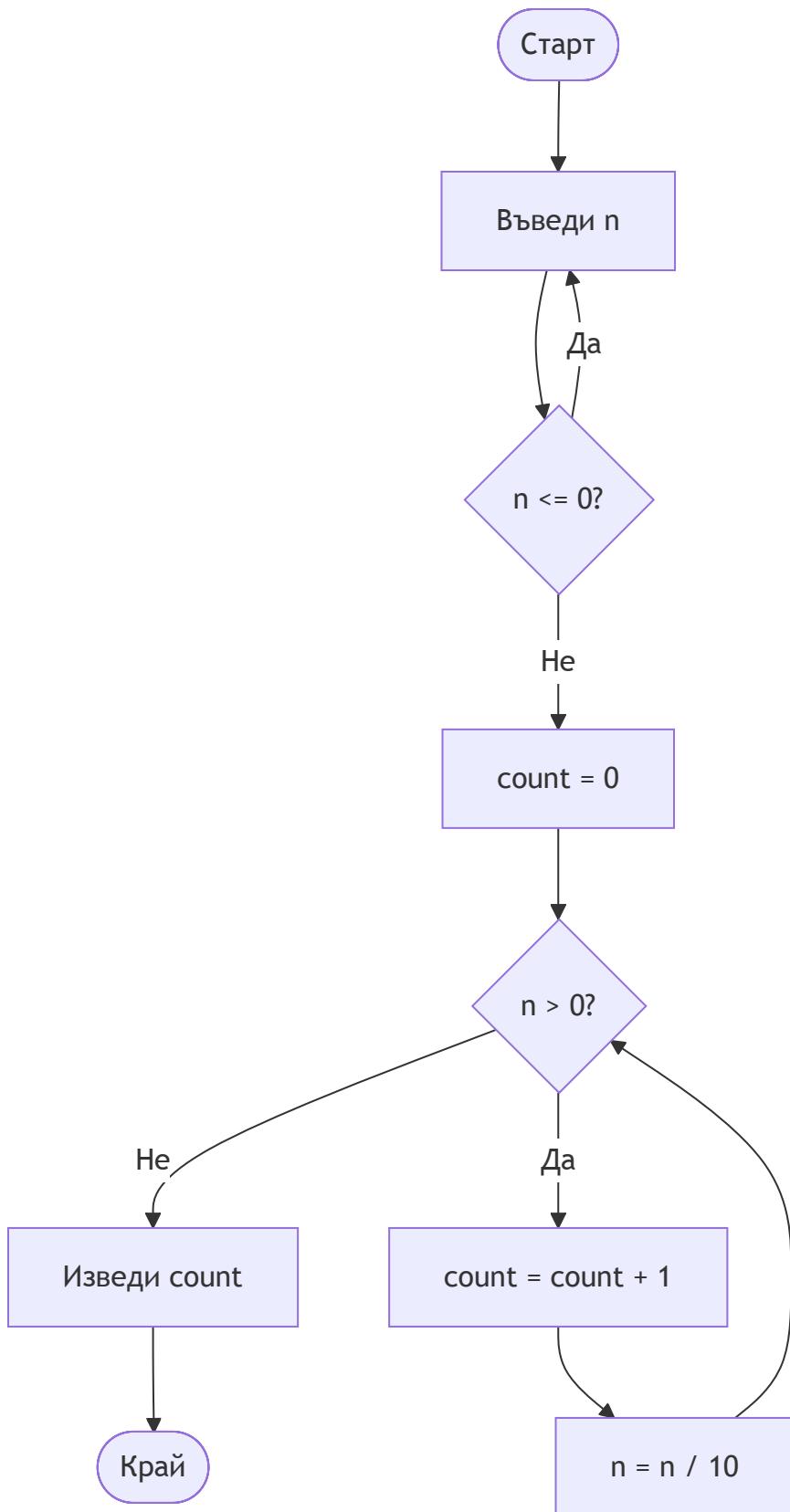

Псевдокод:

1. Въведи n
2. $i = 1$
3. $found = \text{false}$
4. Докато $i \leq n$, повтаряй:
 - 4.1. Въведи число
 - 4.2. Ако число $\% 3 == 0$, тогава
 - 4.2.1. Ако $!found$, тогава
 - $max = \text{число}$
 - $found = \text{true}$
 - Иначе
 - Ако число $> max$, тогава $max = \text{число}$
 - 4.3. $i = i + 1$
5. Ако $found$, тогава изведи max
Иначе изведи "Няма числа делящи се на 3"

Задача 8: Брой на цифрите в естествено число

Обяснение: Намираме броя на цифрите в дадено число чрез последователно деление на 10.

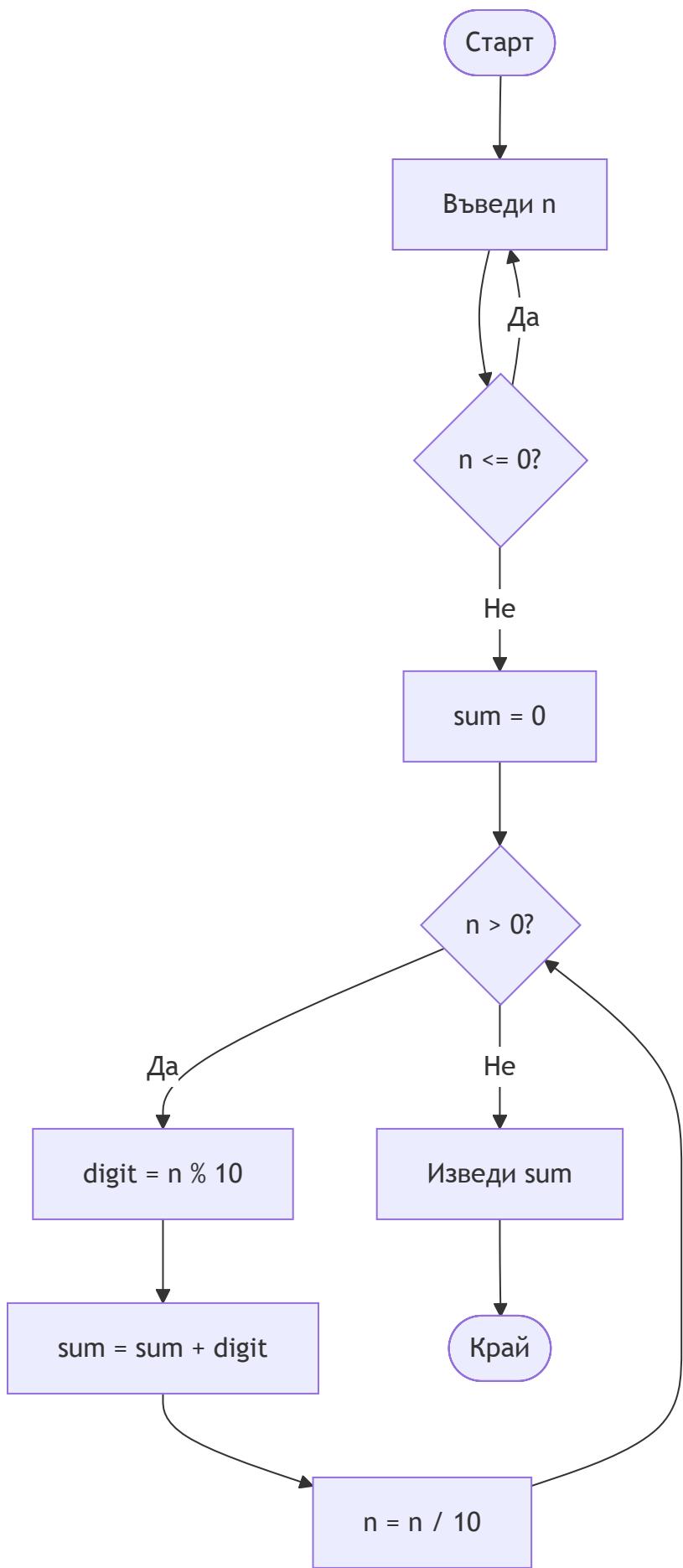

Псевдокод:

1. Повтаряй:
 - 1.1. Въведи n
Докато $n \leq 0$
2. $count = 0$
3. Докато $n > 0$, повтаряй:
 - 3.1. $count = count + 1$
 - 3.2. $n = n / 10$ (целочислено деление)
4. Изведи $count$

Задача 9: Сума на цифрите в естествено число

Обяснение: Намираме сумата на всички цифри в дадено число.

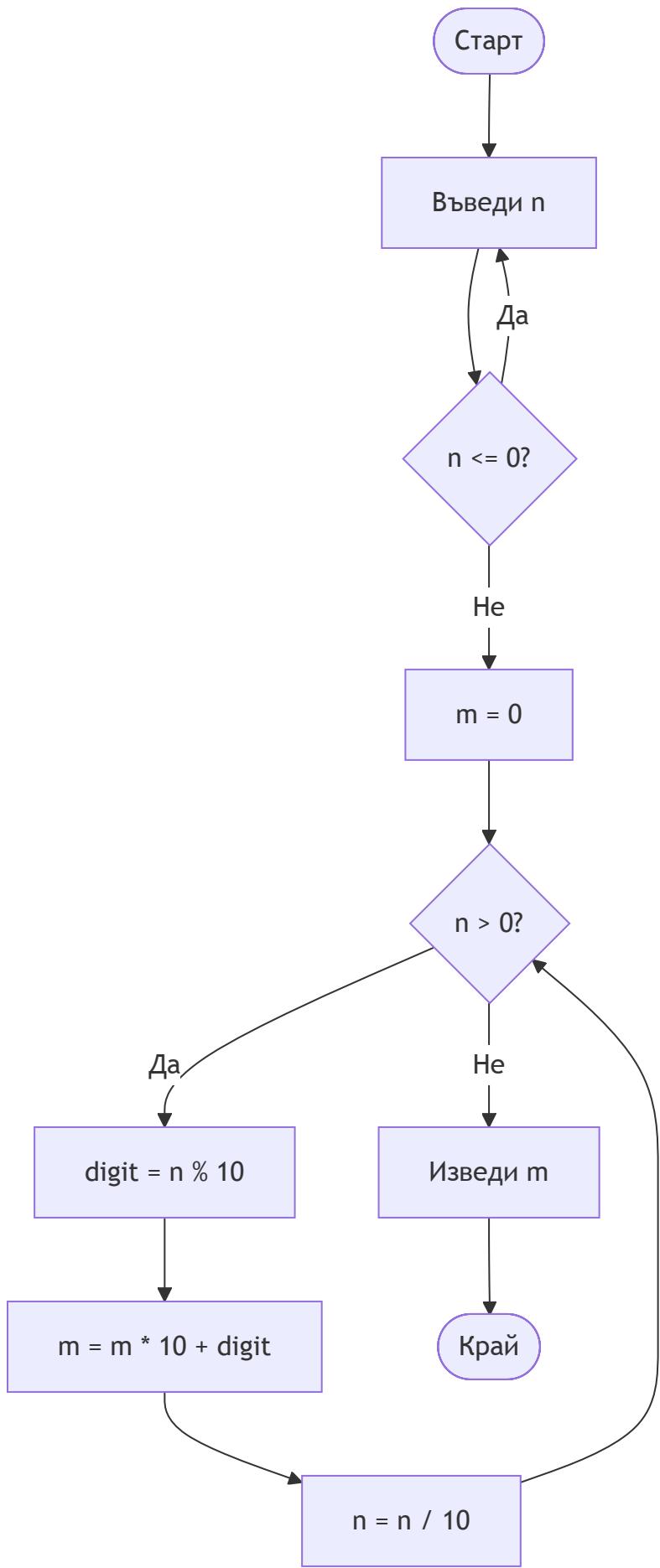

Псевдокод:

1. Повтаряй:
 - 1.1. Въведи n
Докато $n \leq 0$
2. $sum = 0$
3. Докато $n > 0$, повтаряй:
 - 3.1. $digit = n \% 10$
 - 3.2. $sum = sum + digit$
 - 3.3. $n = n / 10$ (целочислено деление)
4. Изведи sum

Задача 10: Число т с цифрите на n в обратен ред

Обяснение: Обръщаме реда на цифрите на дадено число и получаваме ново число.

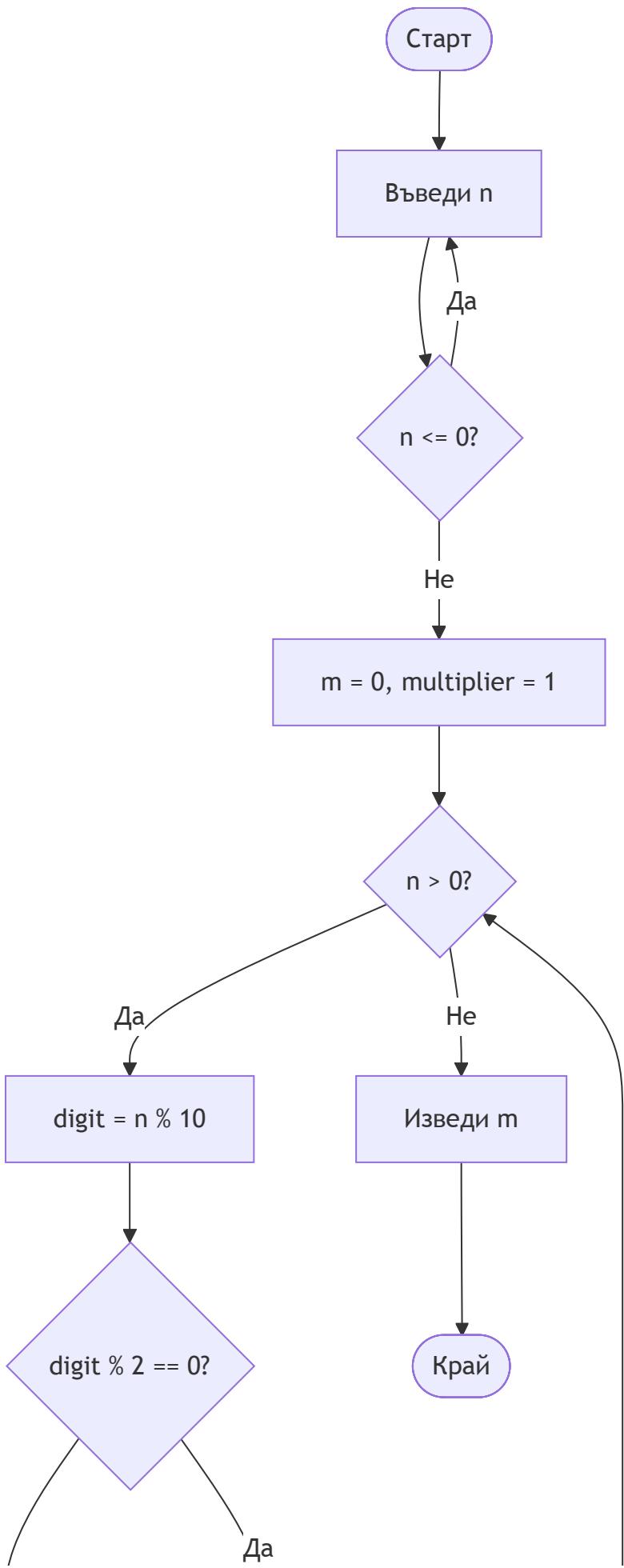
Псевдокод:

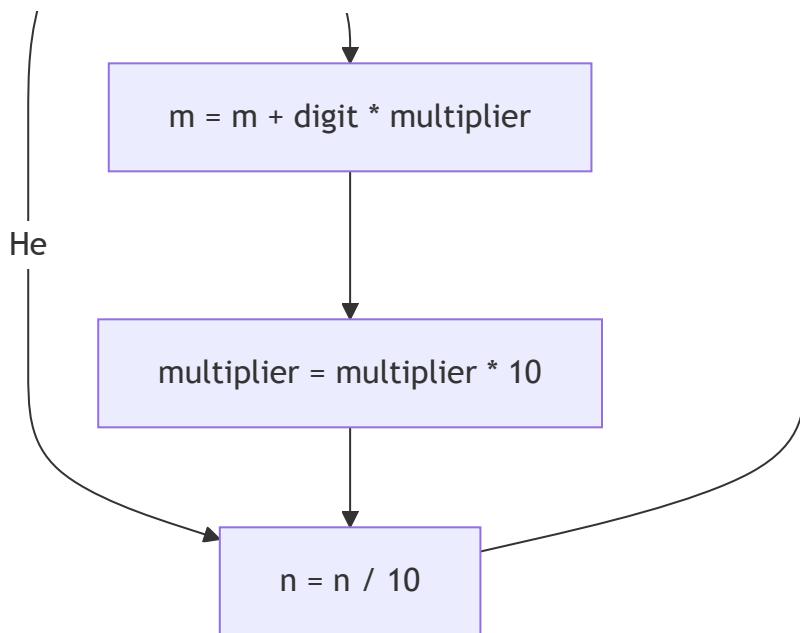
1. Повтаряй:
 - 1.1. Въведи n
Докато $n \leq 0$
2. $m = 0$
3. Докато $n > 0$, повтаряй:
 - 3.1. $digit = n \% 10$
 - 3.2. $m = m * 10 + digit$
 - 3.3. $n = n / 10$
4. Изведи m

Пример: $n = 12345 \rightarrow m = 54321$

Задача 11: Число m с четните цифри на n

Обяснение: От числото n извличаме само четните цифри и ги използваме за образуване на ново число m .

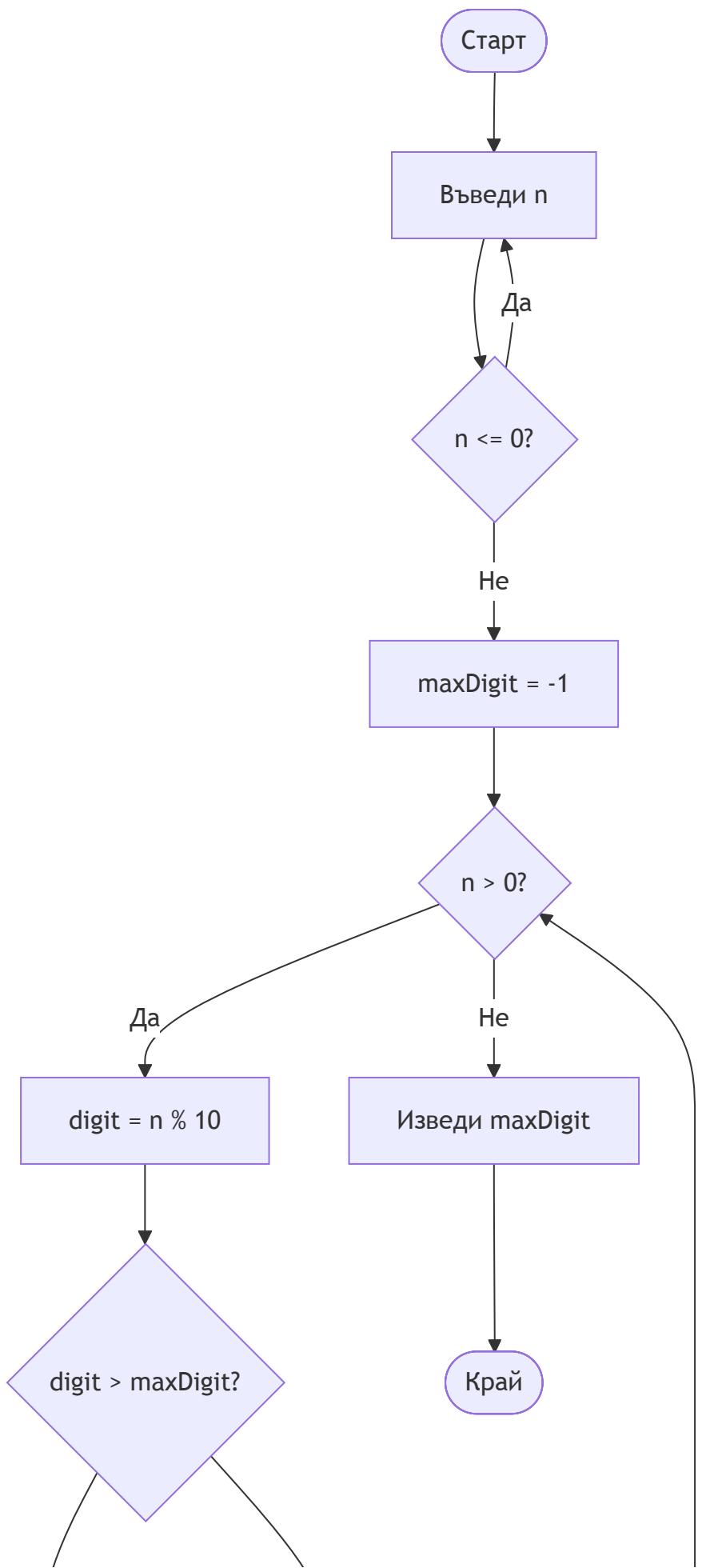
Псевдокод:

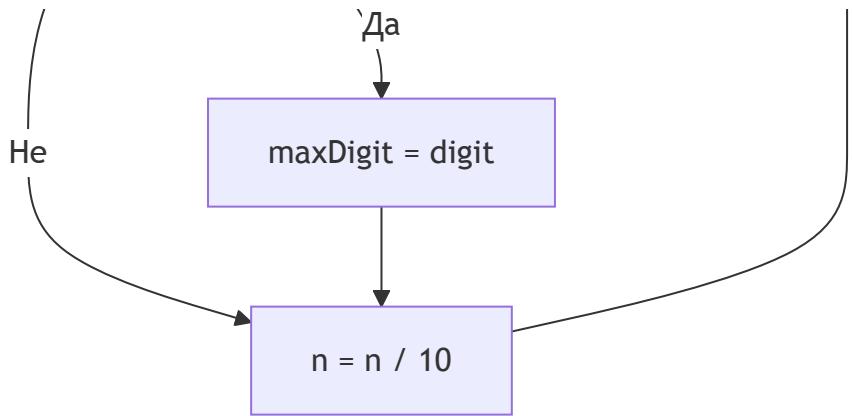
1. Повтаряй:
 - 1.1. Въведи n
Докато $n \leq 0$
2. $m = 0$
3. $multiplier = 1$
4. Докато $n > 0$, повтаряй:
 - 4.1. $digit = n \% 10$
 - 4.2. Ако $digit \% 2 == 0$, тогава
 - 4.2.1. $m = m + digit * multiplier$
 - 4.2.2. $multiplier = multiplier * 10$
 - 4.3. $n = n / 10$
5. Изведи m

Пример: $n = 123456 \rightarrow$ четни цифри: 2, 4, 6 $\rightarrow m = 642$ (ако ги обръщаме при извлечане)

Задача 12: Най-голямата цифра в естествено число

Обяснение: Намираме максималната цифра в дадено число.

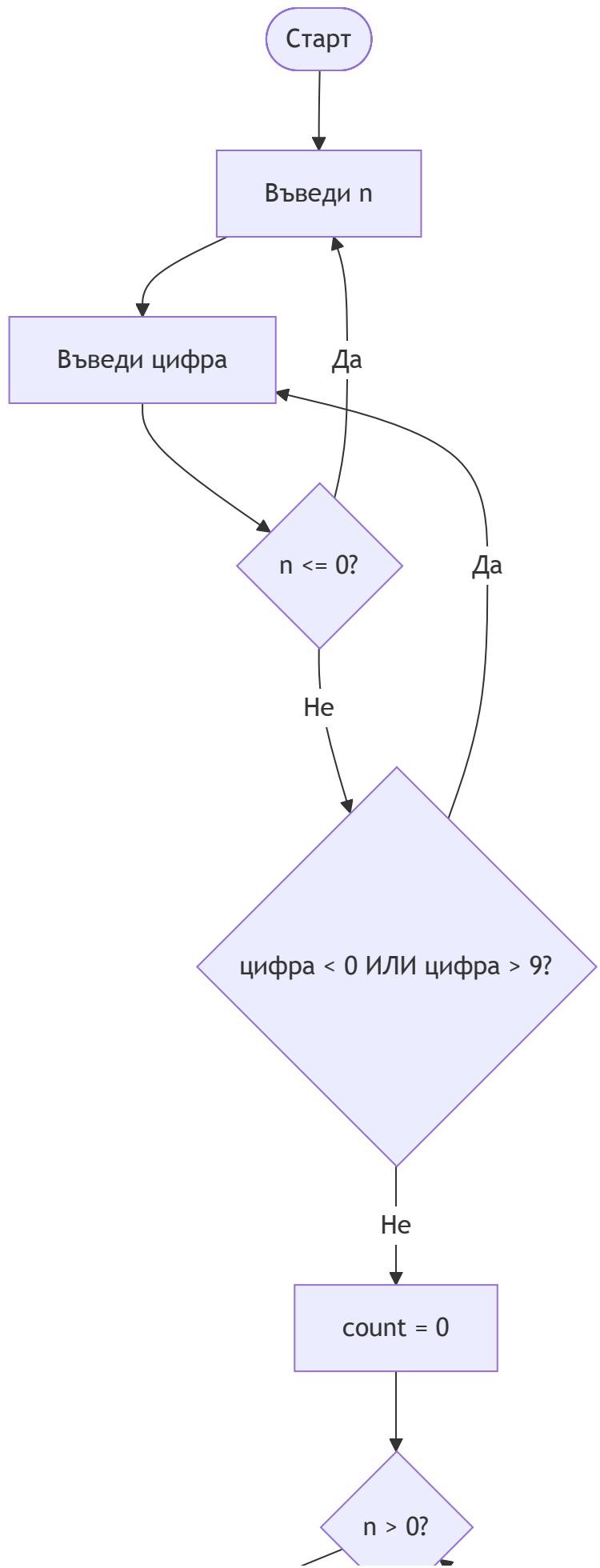

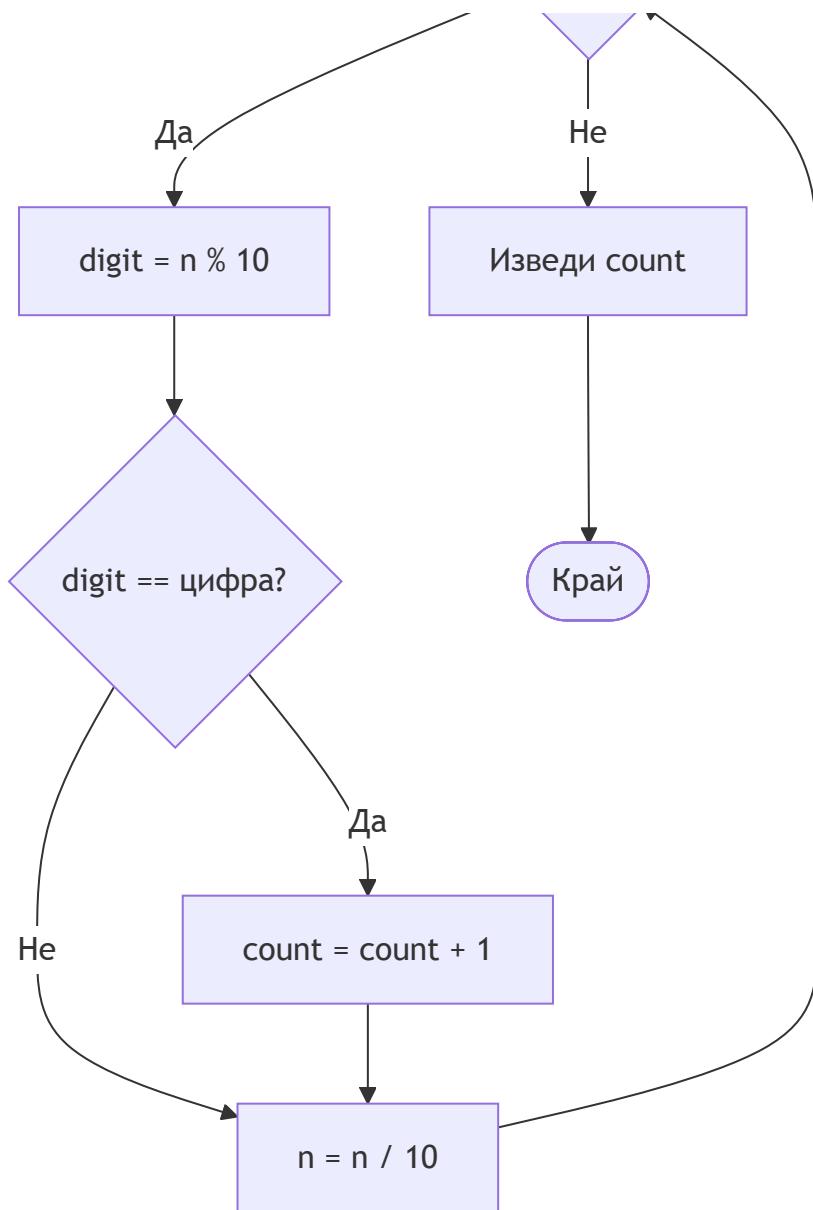
Псевдокод:

1. Повтаряй:
 - 1.1. Въведи n
Докато $n \leq 0$
2. $\text{maxDigit} = -1$
3. Докато $n > 0$, повтаряй:
 - 3.1. $\text{digit} = n \% 10$
 - 3.2. Ако $\text{digit} > \text{maxDigit}$, тогава $\text{maxDigit} = \text{digit}$
 - 3.3. $n = n / 10$
4. Изведи maxDigit

Задача 13: Колко пъти дадена цифра се среща в число

Обяснение: Броим колко пъти дадена цифра се среща в записа на число.

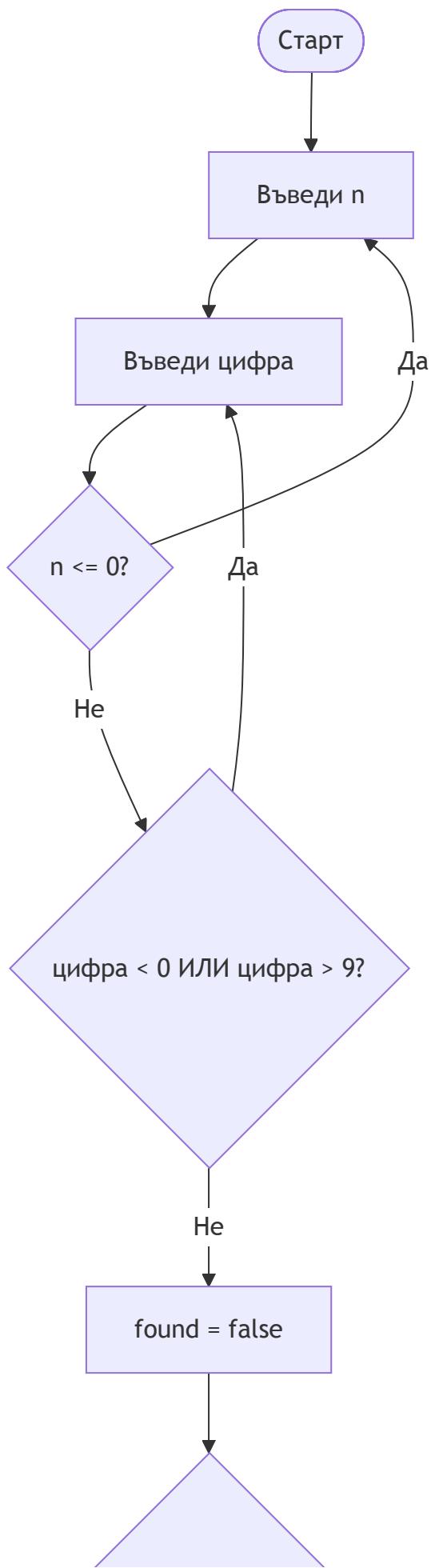

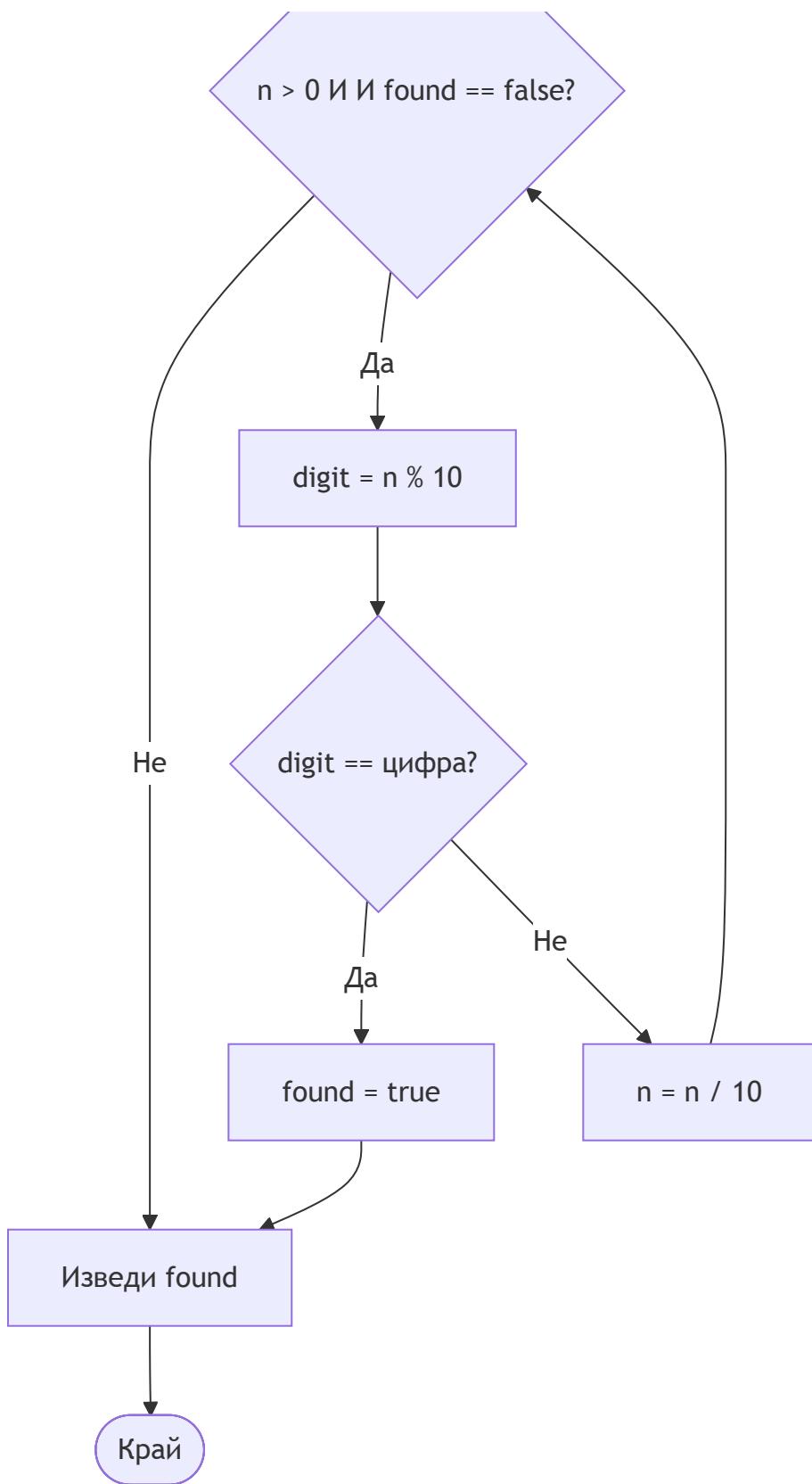
Псевдокод:

1. Повтаряй:
 - 1.1. Въведи n
Докато $n \leq 0$
2. Повтаряй:
 - 2.1. Въведи цифра
Докато цифра < 0 ИЛИ цифра > 9
3. $count = 0$
4. Докато $n > 0$, повтаряй:
 - 4.1. $digit = n \% 10$
 - 4.2. Ако $digit ==$ цифра, тогава $count = count + 1$
 - 4.3. $n = n / 10$
5. Изведи count

Задача 14: Дали дадена цифра се среща в число

Обяснение: Проверяваме дали дадена цифра се среща в записа на число. Това е булева функция.

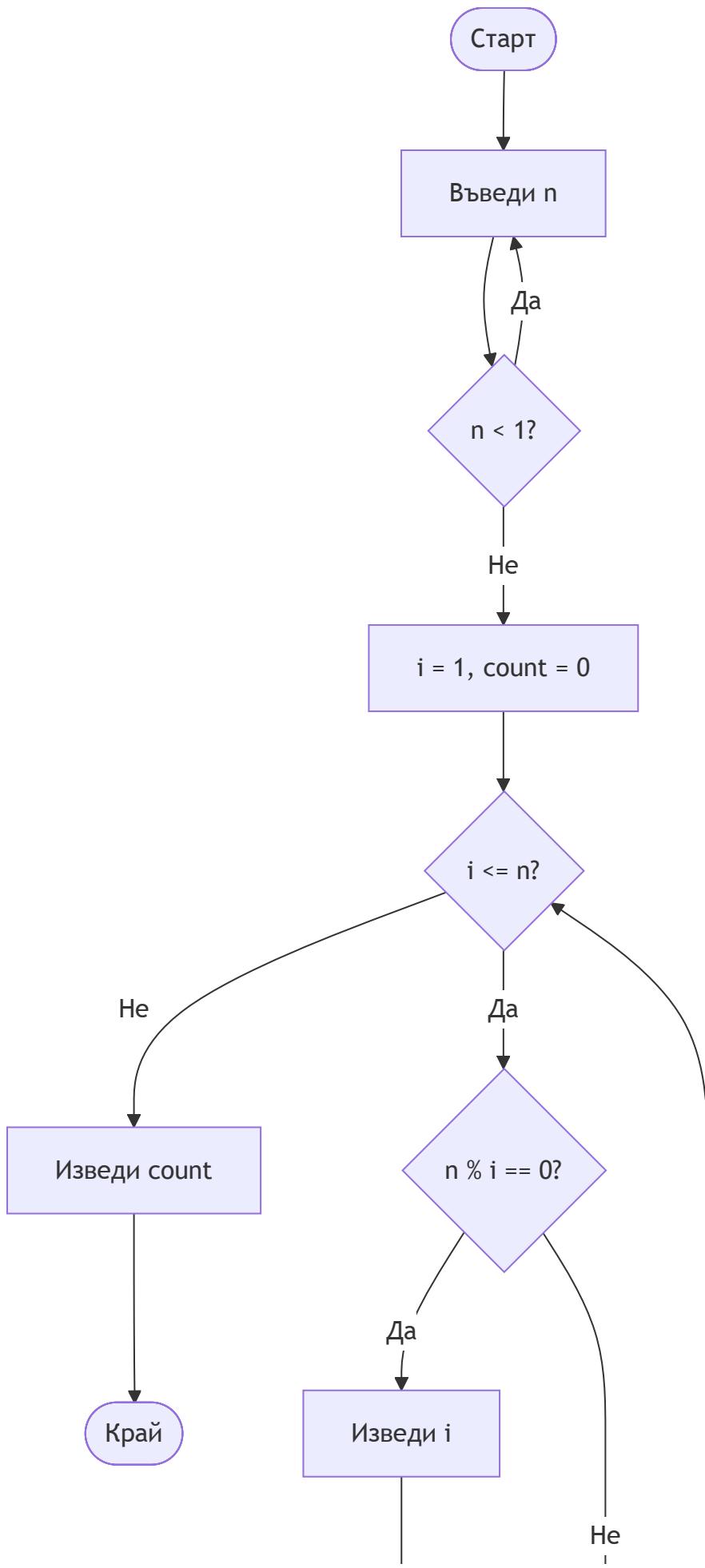

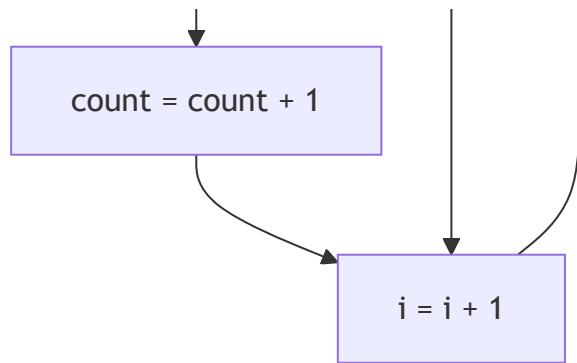
Псевдокод:

1. Повтаряй:
 - 1.1. Въведи n
Докато $n \leq 0$
2. Повтаряй:
 - 2.1. Въведи цифра
Докато цифра < 0 ИЛИ цифра > 9
3. $found = false$
4. Докато $n > 0$ И $found == false$, повтаряй:
 - 4.1. $digit = n \% 10$
 - 4.2. Ако $digit ==$ цифра, тогава $found = true$
 - 4.3. $n = n / 10$
5. Изведи $found$

Задача 15: Делителите на число n и техния брой

Обяснение: Намираме всички делители на дадено число и броим колко са.

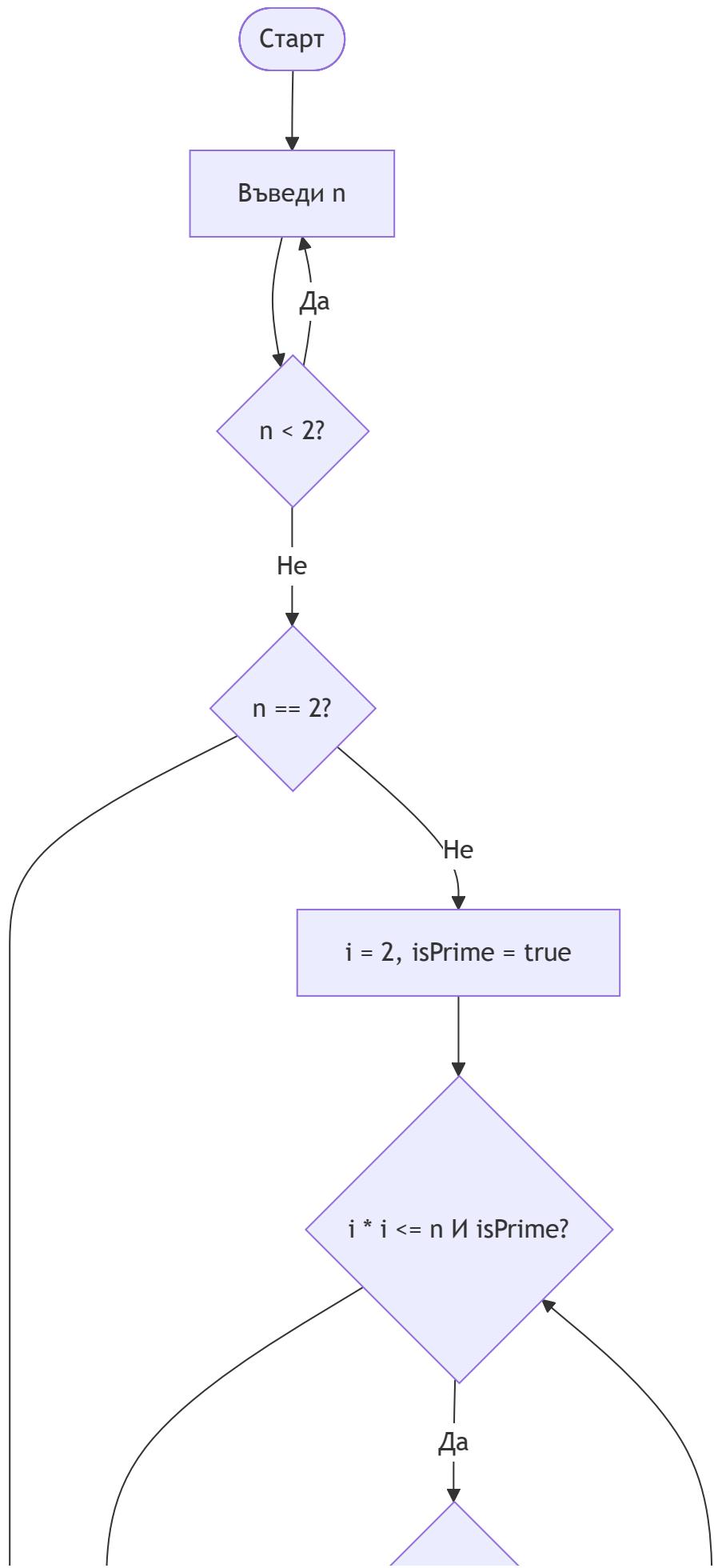

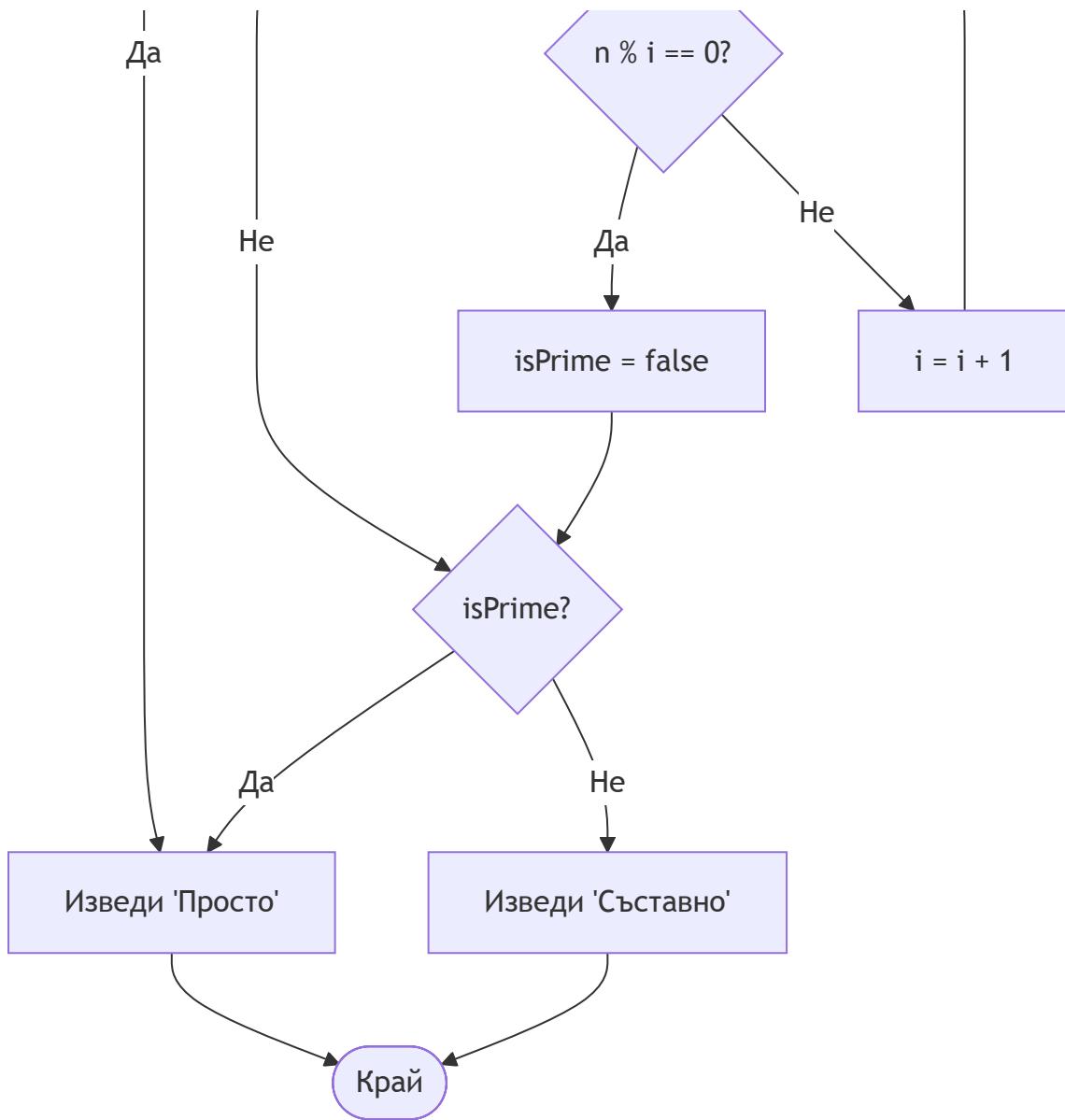
Псевдокод:

1. Повтаряй:
 - 1.1. Въведи n
Докато $n < 1$
2. $i = 1$
3. $count = 0$
4. Докато $i \leq n$, повтаряй:
 - 4.1. Ако $n \% i == 0$, тогава
 - 4.1.1. Изведи i
 - 4.1.2. $count = count + 1$
 - 4.2. $i = i + 1$
5. Изведи $count$

Задача 16: Дали число е просто

Обяснение: Просто число е такова, което се дели само на 1 и на себе си. Проверяваме дали n има делители между 2 и \sqrt{n} .

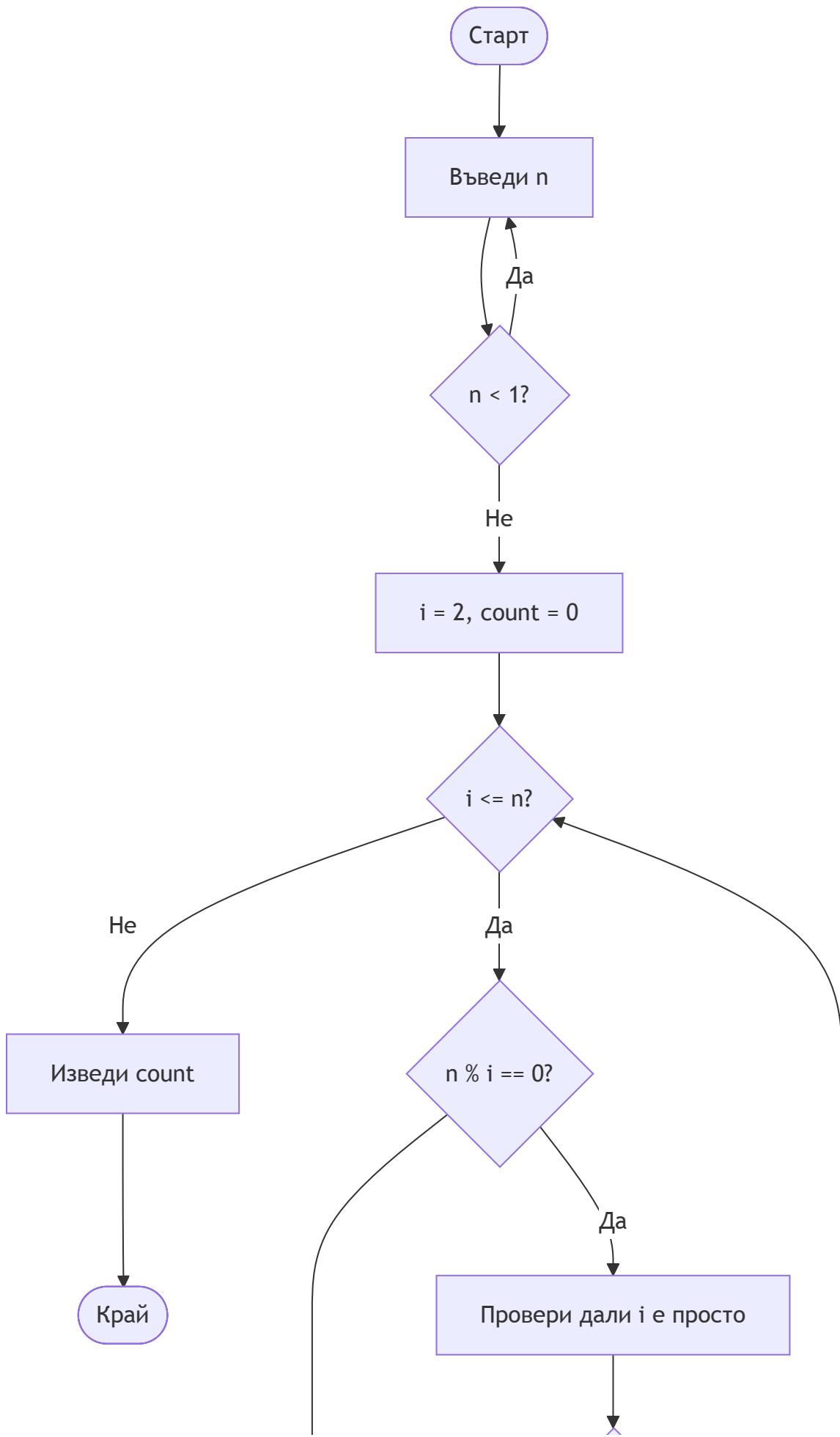
Псевдокод:

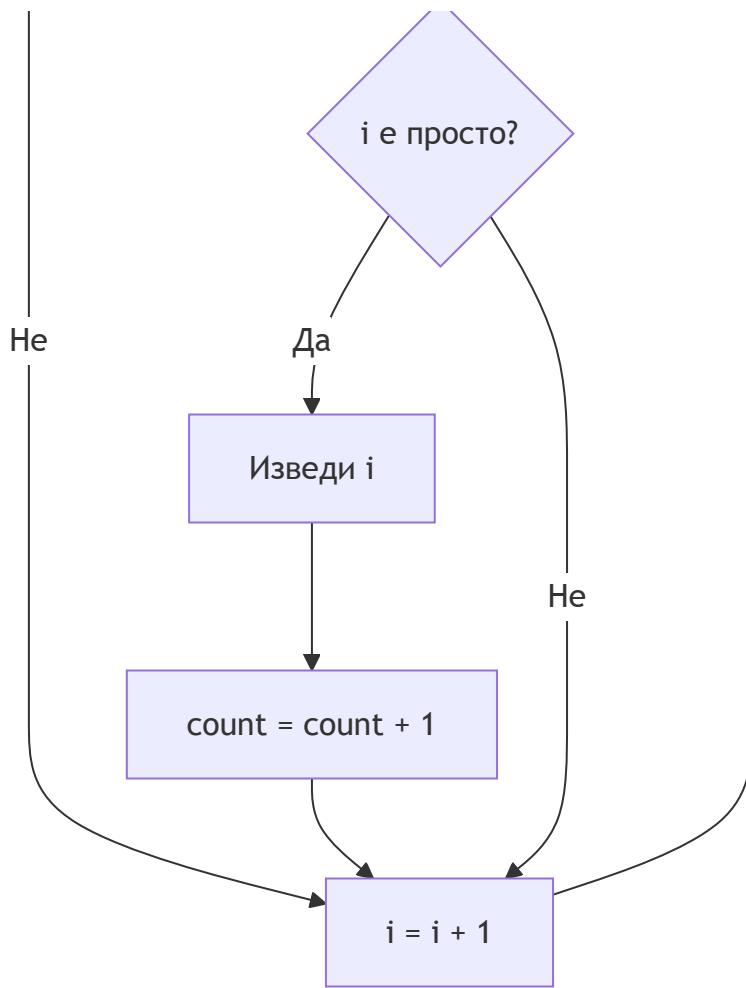
1. Повтаряй:
 - 1.1. Въведи n
Докато $n < 2$
 2. Ако $n == 2$, тогава изведи "Просто" и край
 3. $i = 2$
 4. `isPrime = true`
 5. Докато $i * i \leq n$ И `isPrime`, повтаряй:
 - 5.1. Ако $n \% i == 0$, тогава `isPrime = false`
 - 5.2. $i = i + 1$
 6. Ако `isPrime`, тогава изведи "Просто"
Иначе изведи "Съставно"

Обяснение на оптимизацията: Проверяваме само до \sqrt{n} , защото ако n има делител $> \sqrt{n}$, то той има съответстващ делител $< \sqrt{n}$.

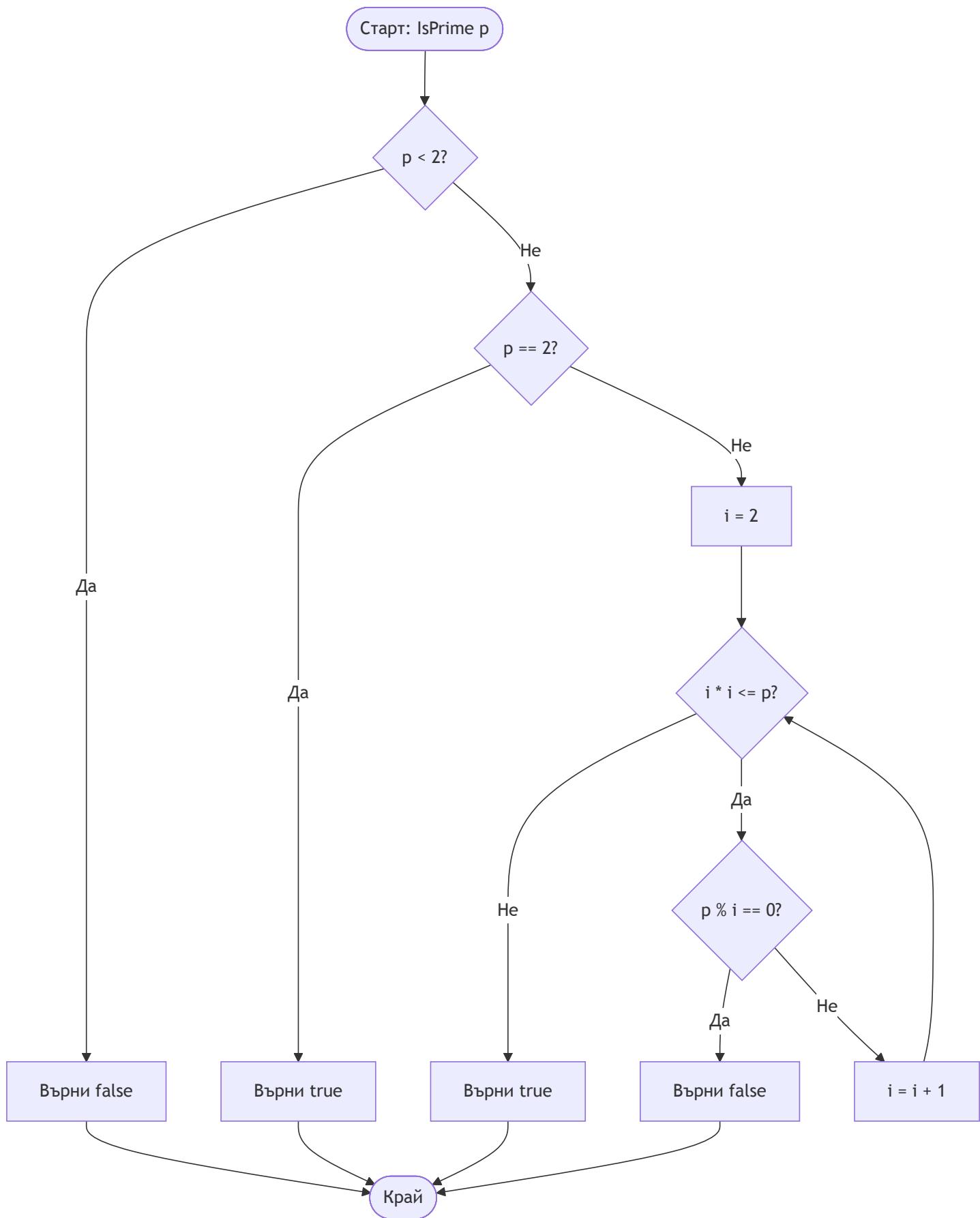
Задача 17: Простите делители на число и техния брой

Обяснение: Намираме всички прости делители на дадено число и броим колко са.

Подпрограма за проверка дали число е просто:

Псевдокод:

Функция IsPrime(p):

1. Ако $p < 2$, тогава върни false
2. Ако $p == 2$, тогава върни true
3. $i = 2$
4. Докато $i * i \leq p$, повтаряй:
 - 4.1. Ако $p \% i == 0$, тогава върни false
 - 4.2. $i = i + 1$
5. Върни true

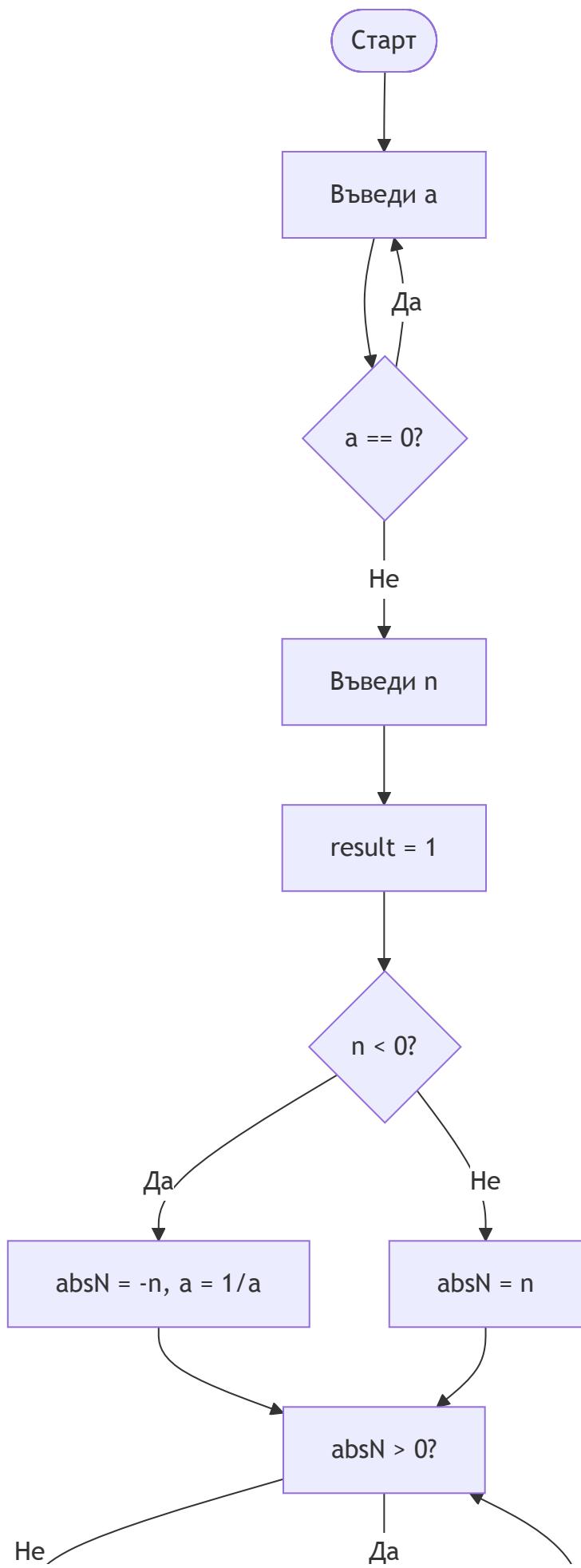
Основен алгоритъм:

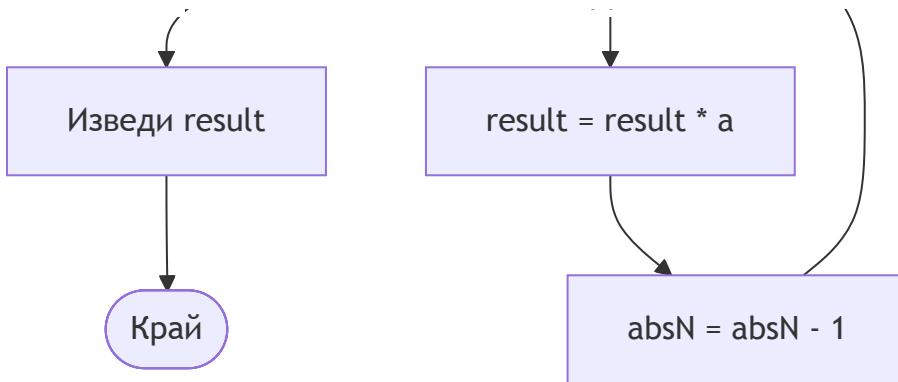
1. Повтаряй:
 - 1.1. Въведи n
Докато $n < 1$
2. $i = 2$
3. $count = 0$
4. Докато $i \leq n$, повтаряй:
 - 4.1. Ако $n \% i == 0$ И IsPrime(i), тогава
 - 4.1.1. Изведи i
 - 4.1.2. $count = count + 1$
 - 4.2. $i = i + 1$
5. Изведи $count$

Задача 18: а на степен n

Обяснение: Намираме a^n , където a е произволно число (различно от 0), а n е цяло число.

Трябва да обработим случаите с положителна и отрицателна степен.

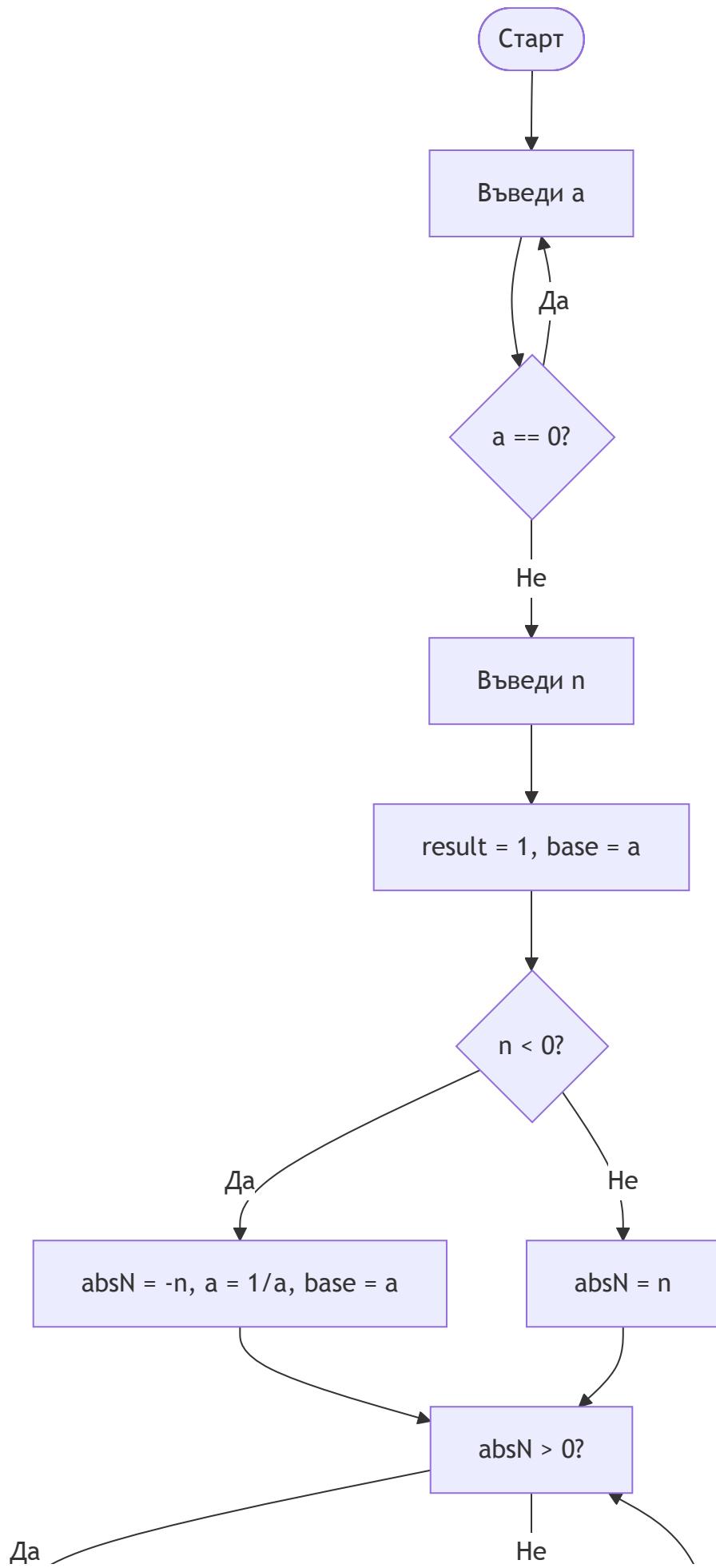

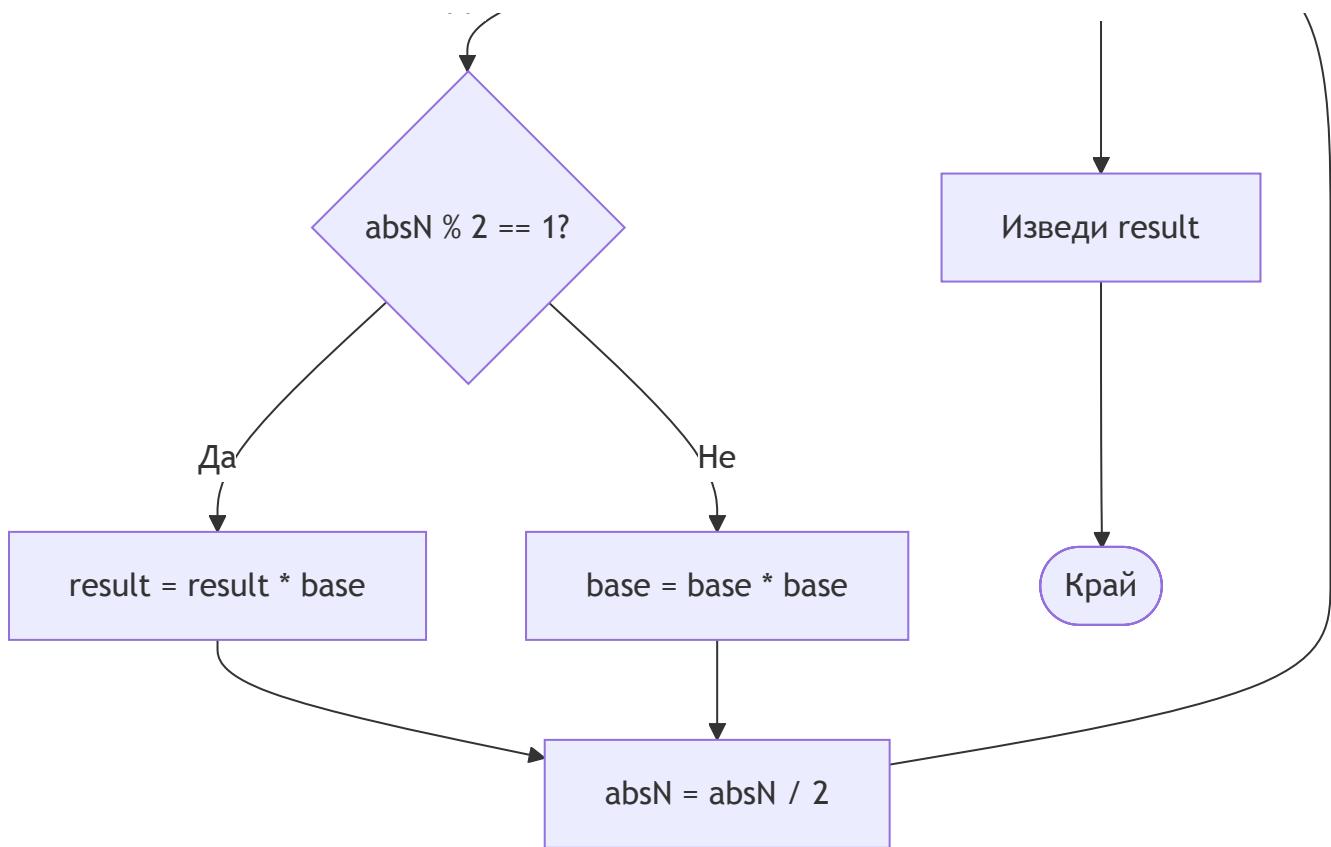

Псевдокод:

1. Повтаряй:
 - 1.1. Въведи a
Докато $a == 0$
2. Въведи n
3. $result = 1$
4. Ако $n < 0$, тогава
 - 4.1. $absN = -n$
 - 4.2. $a = 1 / a$
Иначе $absN = n$
5. Докато $absN > 0$, повтаряй:
 - 5.1. $result = result * a$
 - 5.2. $absN = absN - 1$
6. Изведи $result$

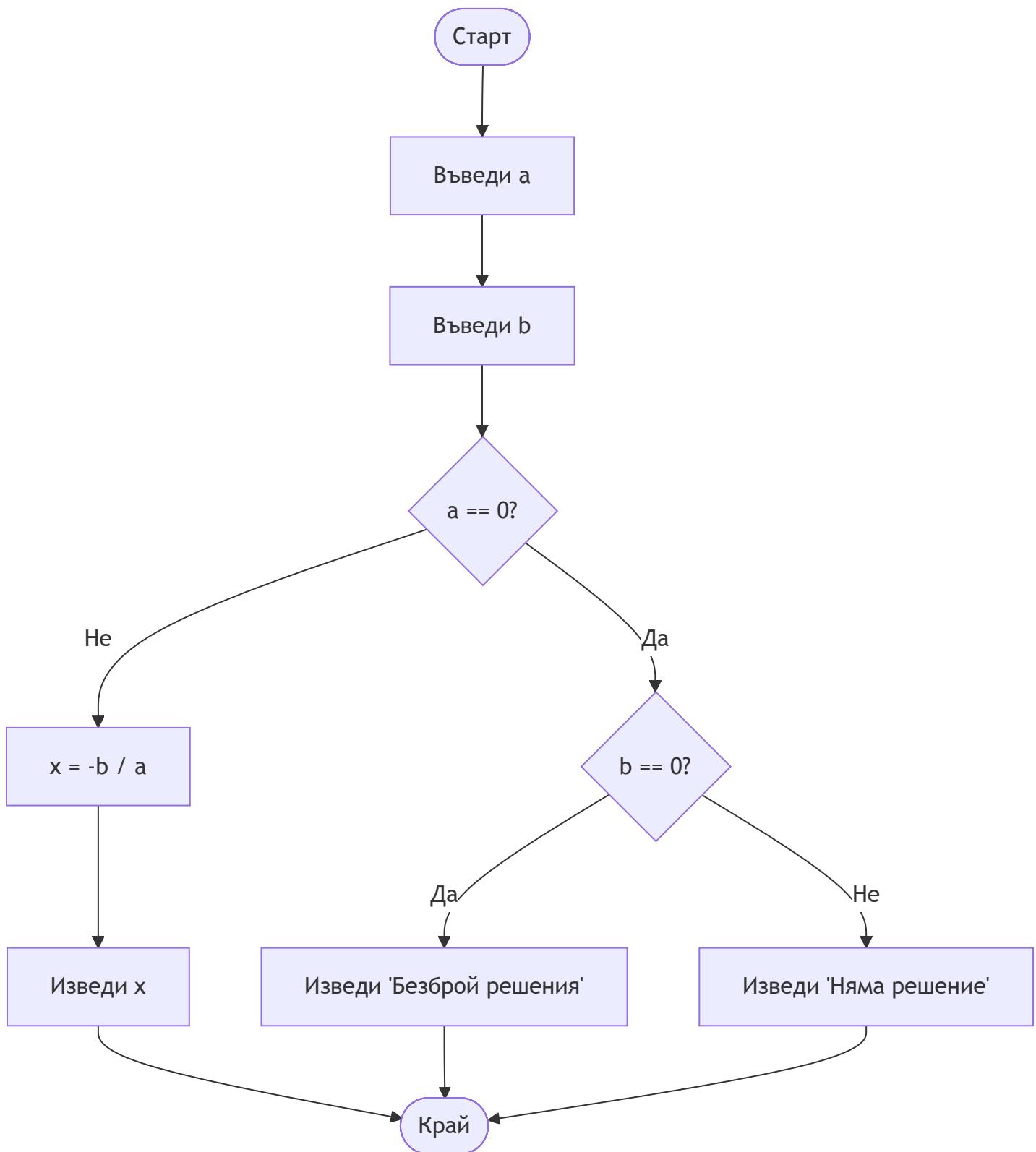
Оптимизиран вариант с бързо степенуване:

Задача 19: Решение на уравнението $ax+b=0$

Обяснение: Решаваме линейното уравнение $ax+b=0$. Трябва да разгледаме различни случаи в зависимост от стойностите на a и b .

Псевдокод:

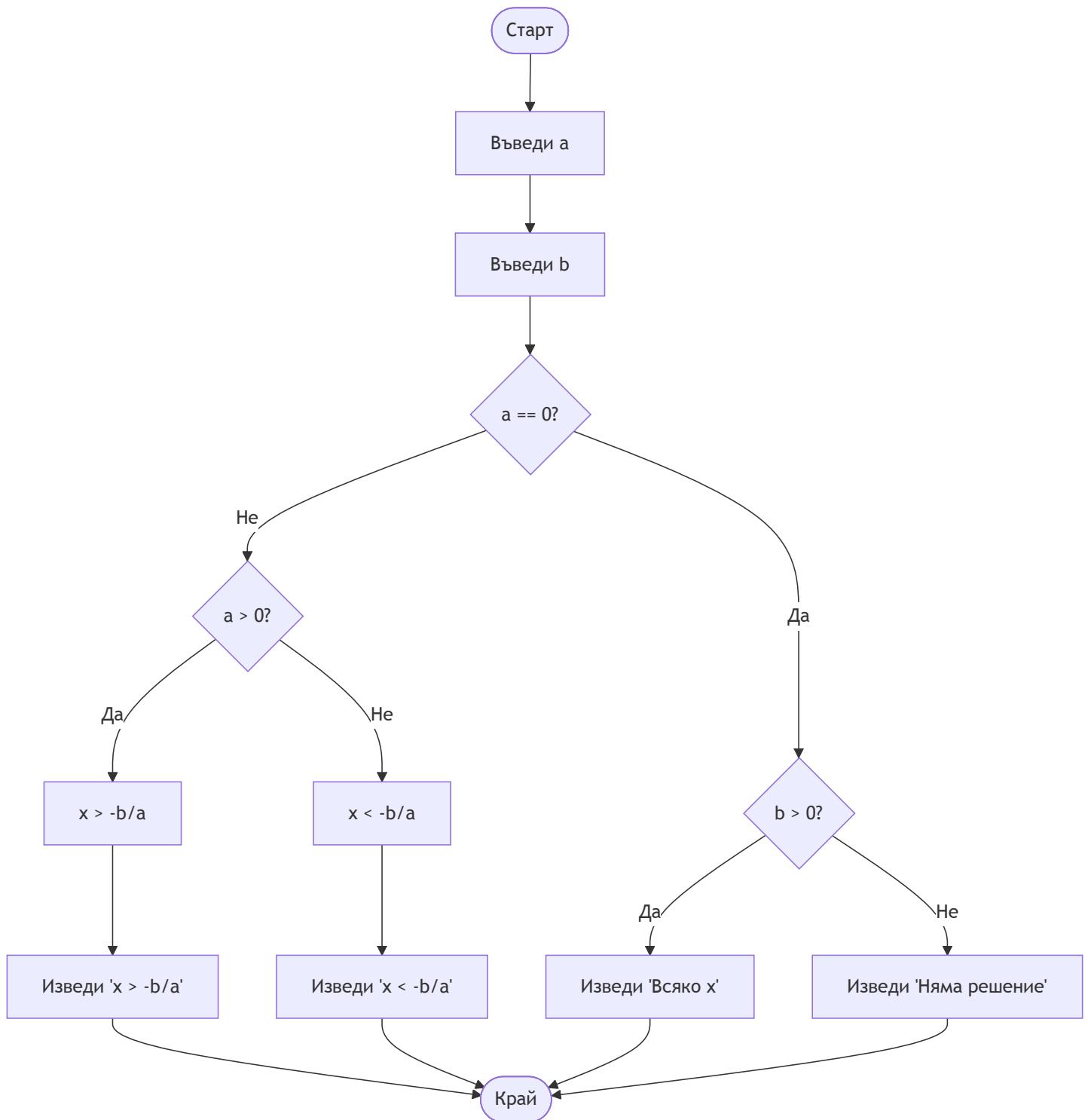
1. Въведи a
2. Въведи b
3. Ако $a == 0$, тогава
 - 3.1. Ако $b == 0$, тогава изведи "Безброй решения"
 - Иначе изведи "Няма решение"
- Иначе
 - 3.2. $x = -b / a$
 - 3.3. Изведи x

Обяснение:

- Ако $a \neq 0$: Уравнението има точно едно решение $x = -b/a$
- Ако $a = 0$ и $b = 0$: Всяко x е решение (безброй решения)
- Ако $a = 0$ и $b \neq 0$: Уравнението няма решение ($0 \cdot x + b = 0 \rightarrow b = 0$, което е невярно)

Задача 20: Решение на неравенството $ax+b>0$

Обяснение: Решаваме неравенството $ax+b>0$. Трябва да разгледаме случаите в зависимост от знака на a.

Псевдокод:

1. Въведи a
2. Въведи b
3. Ако $a == 0$, тогава
 - 3.1. Ако $b > 0$, тогава изведи "Всяко x"
 - Иначе изведи "Няма решение"
- Иначе
 - 3.2. Ако $a > 0$, тогава
 - 3.2.1. граница = $-b / a$
 - 3.2.2. Изведи " $x >$ граница"
 - Иначе
 - 3.2.3. граница = $-b / a$
 - 3.2.4. Изведи " $x <$ граница"

Обяснение:

- Ако $a = 0$ и $b > 0$: Неравенството е $b > 0$, което е вярно за всяко x
- Ако $a = 0$ и $b \leq 0$: Неравенството е $b > 0$, което е невярно (няма решение)
- Ако $a > 0$: $ax + b > 0 \rightarrow x > -b/a$
- Ако $a < 0$: $ax + b > 0 \rightarrow x < -b/a$ (знакът се обръща при деление на отрицателно число)

Обобщение на типовете алгоритми

Линейни алгоритми

- **Характеристика:** Изпълняват се последователно без разклонения
- **Примери:** Задача 1 (размяна на стойности)

Условни блокове

- **Пълна форма:** if-else (задача 2, начин 1)
- **Непълна форма:** само if (задача 2, начин 2)
- **Вложени блокове:** условие в условие (задача 2, начин 1)

Цикли

- **С предусловие (while):** Проверка преди изпълнение (задачи 3-20)

- **С постусловие (do-while):** Проверка след изпълнение - използва се за валидиране на входни данни

Работа с числа

- **Извличане на цифри:** $n \% 10$, $n / 10$
- **Образуване на число:** $m = m * 10 + digit$
- **Проверка за делимост:** $n \% d == 0$

Основни техники

- **Акумулатор:** Сума, произведение, брой
- **Флаг (флагова променлива):** found, isPrime
- **Валидиране:** Проверка на входни данни с цикъл с постусловие

Успех в обучението по програмиране в ТУЕС София!